

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

PERHEPALVELUKESKUS TIKKARELLI

Henkilökunnan osaaminen ja toiminnan kehittämistarpeet

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Varpu Tyyskä-Korhonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma

Tyyskä-Korhonen Varpu:

Perhepalvelukeskus Tikkarelli-
Henkilökunnan osaaminen ja toiminnan
kehittämistarpeet

Sosionomi AMK - 60 sivua

Syksy 2012

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä koulutuksia ja osaamista perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijät tarvitsevat neljän toimintavuoden jälkeen. Tarkoituksena oli myös selvittää, mihin suuntaan perhepalvelukeskus Tikkarellia on hyvä kehittää. Sen kehitystyön nähtiin olevan tärkeä osa myös koko Eteva kuntayhtymän perhepalvelujen kehitystyölle.

Työllä haluttiin nostaa esille henkilökunnan osaamisen tärkeys asiakastyössä sekä konkreettiset kehittämistarpeet perheiden kanssa tehtävässä työssä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, joissa haastateltiin kolmea perhepalvelukeskus Tikkarellin ohjaajaa, kahta palvelupäällikköä, asiakasperhettä sekä palveluratkaisuyksiköstä sosiaaliohjaajaa. Aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tuloksena hoitotyön osaamisen tärkeys nousi esille lasten ja nuorten yksikössä. Lyhytaikaishoitoon tulee paljon hoitoa ja ohjausta tarvitsevia asiakkaita. Muun osaamisen monipuolisuus koettiin myös tärkeäksi. Samoin autismi- ja perhetyön vahvaa osaamista tarvitaan. Kotiin annettavan hoidon palvelutuotetta odotetaan Eteva kuntayhtymän perhepalveluihin. Perheet tarvitsevat vaihtoehtoja. Viikonloppuisin lyhytaikaishoidon palveluja tarvitaan nykyistä enemmän. Ehdotuksena tuli kuntayhtymän nykyisten tilojen hyötykäyttö tai tilojen vuokraaminen esim. päiväkodeilta. Esille tuli myös perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöiden onnistumisalueet sekä jatkossa tarvittavat koulutus- ja osaamistarpeet.

Asiasanat: osaaminen, kehittäminen, perhetyö

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social and Health Care

Tyyskä-Korhonen Varpu: Family Service Center Tikkarelli
Personnell's expertise and needs for development

Bachelor's Thesis in 60 pages

Autum 2012

ABSTRACT

The aim of this thesis was to explore the needs concerning training and expertise among family service center Tikkarelli's personnel after four operative years. The purpose was also to find out the direction to which family service center Tikkarelli should be developed. The development work that concerned Tikkarelli was also an important part of the whole Eteva federation of municipalities' development.

The thesis accentuates the meaning of personnel's expertise in customer related work. It also emphasizes the concrete needs for development that should be taken into account when working with families.

The thesis was made by using a qualitative method. The material was collected by seven theme interviews which included: three of Tikkarelli's instructors, two service managers, one customer family and one social councillor. The material was analyzed by using a data based content analysis.

The result of the thesis underlines the meaning of nursing expertise especially in children and youth units. A lot of customers come to the short temporary care and they need well instructed and nursing attendance. The results indicated that a strong know-how of autism and family related work was needed. Also the versatility of know-how was found important. Care that could be given directly to customers' homes was expected from Eteva's family services. Families need options. The need for short temporary services for weekends also seemed to be in increasing demand. Some interviews proposed that Eteva's facilities should be used or external facilities should be rented in order to add more volume to services. The interviews also concerned family service center Tikkarelli's employees' success areas and needs for training and know-how improvements.

Key words: know-how, expertise, development, family work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ETEVA KUNTAYHTYMÄ	3
2.1	Perhepalvelukeskus Tikkarelli	4
3	TÄRKEITÄ OSAAMISEN ALUEITA PERHEPALVELUKESKUS TIKKARELLISSA	7
3.1	Kehitysvammaisuus	7
3.2	Autismi	9
3.3	Omaan elämään valmennus	11
3.4	Perhetyö	13
4	OSAAMINEN JA YDINOSAAMINEN	17
4.1	Yksilön osaaminen	19
4.2	Kompetenssi	21
4.3	Toimivan työyhteisön perusosaaminen	23
4.4	Ohjaajan tehtäväkuvaus perhepalvelukeskus Tikkarellissa	25
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	27
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
6.1	Aineiston hankinta	30
6.2	Aineiston analyysi	32
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
7.1	Koulutukset ja osaaminen	34
7.1.1	Perhetyö	35
7.1.2	Hoitotyö	36
7.1.3	Autismi	37
7.1.4	Kommunikaatio	38
7.1.5	Omaan elämään valmennus	39
7.1.6	Haastava käyttäytyminen	40
7.1.7	Kehitysvammaisuus	41
7.2	Perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittymisen suunta	41
7.3	Perhepalvelukeskus Tikkarellin onnistumiset	43
7.4	Etevan perhepalvelujen kehittymisen suunta	45
8	POHDINTA	48

9	EETTISYYS	52
10	MITÄ UUTTA TUTKIMUKSELLA SAAVUTETAAN	53
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Järvenpään perhepalvelukeskuksen lyhytaikaishoidon yksikkö Tikkarellissa tarjotaan lyhytaikaishoitoa pääasiassa kehitysvammaisille lapsille ja nuorille. Opinnäytetyön aihe tuli työelämän tarpeesta. Neljännen toimintakauden aikana on hyvä tutkia yksikön lähityöntekijöiden ammatillinen osaaminen, mitä koulutustarpeita yksiköllä on ja mihin suuntaan toimintaa pitäisi kehittää. Yksikön perustaminen ja siihen liittyvät asiat ovat kunnossa ja rutiineja on jo syntynyt. Yksikkö sijaitsee Järvenpään kampusalueella Seurakuntaopiston ja Diak-ammattikorkeakoulun kanssa samassa rakennuksessa. Lyhytaikaishoidon yksikkö toimii myös opiskelijoiden oppimisympäristönä.

Palvelun ammatillisen osaamisen merkitys korostuu lyhytaikaishoidon asiakkaiden vaihtuvuuden vuoksi. Ryhmädynamiikka siis vaihtuu päivittäin. Lähityön ohjaajat kohtaavat paljon asiakkaita ja perheitä. Heidän kohtaamisissaan asiakas ja perhe saavat kuvan Eteva-kuntayhtymän palveluista.

On tärkeää, että on yhteinen osaaminen, miten kohdataan yksikössä asiakkaat ja omaiset. Ojalan (2008) mukaan osaaminen on tiimin, ryhmän, organisaation tai verkoston osaamista, joka muodostuu ihmisten tiedoista, taidoista ja kokemuksista sekä heidän mahdollisuudesta ja kyvystä yhdistää osaamistaan (Ojala 2008, 346). Osaaminen koostuu sekä työntekijän omista että työssä vaadittavista ominaisuuksista sekä tilanteista, joissa yksilö toimii. Osaaminen on kyky toimia tuloksia saavuttaen. Hiljainen tieto sisältyy aina osaamiseen (Hätönen 2007, 13.)

Etevan osaamisen määrittelyssä osaaminen on tietojen ja taitojen monipuolista käyttöä ja soveltamista. Osaamisen tuntomerkkejä ovat ajattelun taidot, muutosten hahmottaminen, luovuus, oppimaan oppimisen taito, reflektointi sekä osaamisen jakaminen ja motivaatio. Osaamiseen liittyy myös työn organisointi, ryhmässä työskentely, oman toiminnan ja osaamisen arviointi sekä kyky joustaa. Osaaminen on keskeinen työhyvinvoinnin osatekijä (Eteva kuntayhtymä 2010 a, 3-4.)

Tässä opinnäytetyössä tutkin, minkälaista ammatillista osaamista perhepalvelukeskus Tikkarellin lähityössä tarvitaan, mitkä ovat koulutustarpeet ja mihin suuntaan toimintaa on hyvä kehittää neljännen toimintakauden jälkeen.

Eteva Järvenpään perhepalvelukeskus Tikkarellin tavoitteena on lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen, lapsen itsenäistymisen ja kotoa irtautumisen tukeminen. Palveluissa otetaan huomioon kuntouttavat, vuorovaikutusta ja viestintää edistävät tavat lapsen, nuoren ja perheen arjessa. Lyhtyaikaishoidon tarkoituksena on tukea vanhempien jaksamista ja arjen sujumista tarjoamalla heille mahdollisuus lepoon ja virkistytymiseen, joten jaksot räätälöidään perheen tarpeen mukaan.

Kuntoutuksellisen ja ohjauksellisen otteen avulla haetaan yhdessä vanhempien kanssa ratkaisuja käytännön pulmatilanteissa myös kotona (Hiltunen,N., Kapanen,H.,Metiäinen,P.,Tuomi,E.,Ylhäinen,T.,Tepora,S-M. 2009,3.)

Suhosen (2008,54) väitöstutkimuksen mukaan tutkiva ja kehittävä työote-termi on lähellä käsitettä tutkiva oppiminen. Hänen mukaansa tutkivaan työotteeseen kuuluu itseohjautuvuus. Sen hän katsoo kuuluvan erityisesti aikuisten oppimiseen. Itseohjautuvuuden merkitystä on perusteltu juuri muutosvalmiudella, jota nopeat työelämän ja ammatin muutokset edellyttävät.

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa tutkiva ja kehittävä työote tarkoittaa varmasti oman työn arviointia päivittäisissä työtilanteissa ja vastuuta oman työn kehittämisestä. Tärkeää on myös, että pitkän työuran tehneet työntekijät välittävät osaamistaan nuorempien työntekijöiden käyttöön. Opinnäytetyön aihe on käytännönläheinen ja tarkoituksena on kehittää edelleen yksikköä asiakastarpeiden mukaan.

2 ETEVA KUNTAYHTYMÄ

Eteva kuntayhtymä aloitti toimintansa 1.1.2009. Eteva muodostui kahdesta kuntayhtymästä, Uudenmaan erityispalvelut kuntayhtymästä ja Pääjärven kuntayhtymästä. Eteva on Suomen suurin vammaispalveluja tuottava kuntayhtymä. Etevan omistaa 49 kuntaa (Eteva kuntayhtymä 2010a.)

Eteva tarjoaa asumispalveluja, perhehoitoa ja työ- ja päivätoimintapalveluja erityisesti paljon apua tarvitseville henkilöille, kriisi- ja kuntoutuspalveluja erityisesti kehitysvammaopsykiatriisiin tarpeisiin sekä asiantuntijapalveluja kouluille, perusterveydenhuoltoon, asumispalveluihin ja työ- ja päivätoimintakeskuksiin. Päätehtävänsä lisäksi Eteva tarjoaa myös valtakunnallisia vammaispalveluita sekä voi tehdä sopimuksia muidenkin kuin jäsenkuntiensa kanssa. Etevan asiakaskunta koostuu noin 2500 vammaisesta ja kehitysvammaisesta henkilöstä. Asumisyksikköjä on 130 eri puolilla kuntayhtymän aluetta ja asuntoja niissä on 900. Etevassa työskentelee 1400 työntekijää, joista suurin osa on juuri lähityöntekijöitä (Eteva 2010a.)

Eteva kuntayhtymässä työtä ohjaavat seuraavat arvot:

- vammaisten ihmisten, heidän läheistensä ja muiden palvelujen käyttäjien kunnioitus
- asiakkaiden omien elämänsuunnitelmien ja tavoitteiden toteuttamisen tukeminen
- henkilöstön persoonallisen, osaavan ja kekseliään työn tekeminen sekä asiantuntemuksen arvostus
- avoimet, luottavaiset ja uutta luovat yhteistyösuhteet omistajakuntiin ja muihin kumppaneihin
- terve taloudellisuus ja voimavarojen käyttäminen järkevästi kuntayhtymän tarkoitusta varten (Eteva kuntayhtymä c.)

2.1 Perhepalvelukeskus Tikkarelli

Perhepalvelukeskus Tikkarellin lyhytaikaishoidon tavoitteita ovat vammaisen lapsen tukeminen, perheen jaksamisen tukeminen, lapsen itsenäistymisen ja kotoa irtautumisen tukeminen. Palveluissa otetaan huomioon kuntouttavat, vuorovaikutusta ja viestintää edistävät tavat lapsen, nuoren ja perheen arjessa.

Lyhytaikaishoidolla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä Järvenpään perhepalvelukeskuksen Tikkarellin ympärivuorokautista hoitoa ja ohjausta. Asiakkaita ovat pääsääntöisesti vanhempiensa luona asuvat eri-ikäiset vammaiset henkilöt, joilla usein on laajoja oppimisen, ymmärryksen ja toimintakyvyn rajoitteita ja tuen tarpeita. Palveluiden käyttäjiä ovat pääasiassa omaishoidon tuen piirissä olevat henkilöt. Kunnat ostavat asiakaspaikkoja oman kuntansa kehitysvammaisille henkilöille.

Kuntoutuksellisen ja ohjauksellisen otteen avulla haetaan yhdessä vanhempien kanssa ratkaisuja käytännön pulmatilanteissa selviytymiseksi myös kotona. Lyhytaikaishoitopalveluihin ohjautumisen yhteydessä varmistetaan kuntayhtymän perhehoidon tarjoamat mahdollisuudet niin, että kullekin asiakkaalle ja perheelle löydetäisiin parhaiten sopiva lyhytaikaishoidon palvelumuoto.

Eteva Järvenpään perhepalvelukeskus Tikkarellin palveluissa on käynyt toukokuussa 2012 mennessä n.130 asiakasta eripituisilla jaksoilla. Tikkarellissa on asiakaspaikkoja 14. Pienten lasten ryhmä on nimeltään Peukaloiset. Siinä on kuusi asiakaspaikkaa. Asiakkaat ryhmässä ovat alle vuoden vanhoista aina kaksitoista vuotiaisiin saakka. Kolmipaikkainen autismikuntoutukseen keskittynyt ryhmä on nimeltään Peipot. Siellä asiakkaat ovat alle 16-vuotiaita. Nuorten ja aikuisten ryhmä on nimeltään Pääskyt. Ryhmä on viisipaikkainen. Pääskyissä on myös mahdollisuus osallistua oman elämän valmennuksen palvelutuotteeseen. Yksittäisiä asiakkaita käy myös parkkihoidossa, jonka kesto on enintään viisi tuntia päivässä. Tikkarellissa on työssä esimiehen lisäksi 19 ohjaajaa. Lasten ja nuorten hoidollisuus ja ohjaus vaatii kaksi yöohjaajaa työskentelemään samanaikaisesti. Suurin osa ohjaajista on koulutukseltaan lähihoitajia. Heitä on kuusitoista ohjaajaa. Sosionomeja on kolme ja yksi lastenhoitaja. Yksikkö on auki 24 tuntia vuorokaudessa. Se on vuodessa kiinni ainoastaan jouluna kolme päivää.

Esimies johtaa lyhytaikaishoidon yksikköä. Hänellä on apunaan varahenkilö. Ohjaajien työaika suunnitellaan kolmen viikon jaksoissa. Työaikamuoto on jaksotyö (Kapanen, 2011,16-17.)

Asiakkaat käyvät Tikkarellin jaksolta koulussa ja toimintakeskuksissa. Toiminta on pyritty järjestämään mahdollisimman kodikkaaksi. Koulupäivän jälkeen lapsi tai nuori voi olla väsynyt. Hän saa tehdä itse valinnan, osallistuuko toimintaan vai haluaako esim. levätä sohvalla televisiota katsellen. Opiskelijat samassa rakennuksessa järjestävät asiakkaille virikkeellistä toimintaa esim. musiikin ja liikunnan muodossa. Seurakuntaopiston teatterityön opiskelijat ovat tehneet myös näytelmiä asiakkaiden kanssa. Tikkarelli toimii opiskelijoiden oppimisympäristönä. Pääasiassa opiskelijat ovat olleet lähihoitaja- ja sosionomiopiskelijoita. Joukossa on ollut myös muutamia nuoriso- ja vapaa-ajanopiskelijoita Seurakuntaopistolta. Kansainvälisyys on tärkeää opiskelijoiden ja ohjaajien suhteen sekä erilaisten kulttuurien huomioiminen myös hoitotyössä. Opiskelijoita ei lasketa henkilöstömitoitukseen, vaan he ovat opiskelijoina yksikössä ja näin he voivat antaa aikaansa asiakkaille. Ruoka tulee Tikkarelliin kampuksella toimivasta ravintolasta. Siivousapua ostetaan jonkin verran ulkopuoliselta firmalta. Näin ohjaajien työaika koostuu lyhytaikaishoidon perustehtävästä, eli asiakkaiden hoidosta ja ohjauksesta. Tikkarellissa käy paljon myös lapsia, jotka eivät vielä ole kouluiässä. He ovat koko vuorokauden paikalla. Päivä räätälöidään heidän tarpeistaan käsin. Suurella osalla asiakkaista on paljon hoidollisia tarpeita, joten sen osaaminen on tärkeää. Lasten omien terapeuttien kanssa tehtävä yhteistyö jakson aikana on tärkeää. Apua haasteellisiin hoidollisiin tilanteisiin henkilökunta saa kuntayhtymän konsultoivalta sairaanhoitajalta. Hän tulee myös fyysisesti Tikkarelliin, jos hoito sitä vaatii. Konsultoiva sairaanhoitaja on tuonut varmuutta ohjaajien työhön. Yövuorossa on tärkeää olla kaksi yöohjaajaa samanaikaisesti. Se on tärkeää turvallisuuden sekä palvelun laadun kannalta. Tikkarellin yhtenä vahvuutena ovat hyvät uudet fyysiset tilat. Hoitotoimenpiteitä on hyvä tehdä, kun on asianmukaiset tilat. Samoin ryhmäjako on toimiva kolmen ryhmäkodin kesken. Pienten lasten kanssa voi tehdä heidän ikätasolleen mielekkäitä asioita, samoin aikuisten ryhmässä. Autismiryhmässä asiakkaat yleensä vaativat paljon ohjausta ja se asia myös huomioidaan henkilöstömitoituksessa. Tärkeää on, että solujen asiakkaat vierailevat toistensa

luona ja tutustuvat toisiinsa. Luontevaa on järjestää yhteisiä syntymäpäiväkutsuja yms. Se tuo mukavaa yhteisöllisyyttä ryhmien välille. Ulkoilumahdollisuudet ovat loistavat kampusalueella Tuusulanjärven rannalla. Luonto on läsnä ja kaunista Tuusulan järveä voi ihaila myös ryhmäkodin ikkunoista. Kaunis luonto tuo levollisuutta ja sisältöä Tikkarellijaksoille. Uudessa yksikössä voivat kaikki työntekijät vaikuttaa toiminnan kulttuuriin. Johtaminen on siinä tärkeässä roolissa. Jokaisen työntekijän on välttämätöntä ymmärtää työn perustehtävä. Tämän asia kun on kunnossa, se vaikuttaa kaikkien työhyvinvointiin. Epäolennaiset asiat vähenevät ratkaisevasti (henkilökohtainen tiedonanto Pietikäinen 2012.)

Asiakkaat ovat jaksoilla räätälöidysti kukin tarpeensa mukaan. Jakson pituus määräytyy kunnan tilaaman palvelun mukaan. Sen ovat sopineet yhteistyössä asiakas omaisineen, kunnan sosiaalityöntekijä sekä Eteva kuntayhtymästä palveluratkaisut yksikön sosiaalityöntekijä. Yleisin jakson pituus on omaishoidon kolme vuorokautta kuukaudessa. Kun Eteva kuntayhtymän sosiaalityöntekijä on löytänyt sopivan kohteen asiakkaalle, järjestetään tutustumispalaveri. Paikalla ovat asiakas, omaiset ja mahdollinen kuntaedustaja. Tikkarellista palaveriin ottavat osaa ohjaaja ja esimies. Tulopalaveri on tärkeässä roolissa lyhytaikaishoidossa. Mitä parempi tieto saadaan asiakkaasta, sitä paremmin hänen kanssaan osataan olla luontevasti. Se näkyy usein asiakkaan luottamuksessa palveluun. Erityispalveluiden osuus on tärkeä. Tikkarellissa toimivat tukitiimit sekä terapeuttien ja psykologien konsultoinnit tarvittaessa (henkilökohtainen tiedonanto Pietikäinen 2012.)

Omaisten illoissa on yhdessä vanhempien kanssa kehitelty jaksosten varaussysteemiä. Yhdessä on sovittu, että vanhemmat varaavat jaksot neljän kuukauden välein. Perhepalvelu Tikkarellista lähetetään kysely ja vanhemmat lähettävät sen sovittuna päivänä takaisin. Näin Tikkarellissa saadaan tehtyä uusi varauslista. Jaksot jaetaan tasapuolisesti asiakkaiden varausten mukaan. Erityisesti suositut viikonloput jaetaan tasapuolisesti asiakkaiden kesken (henkilökohtainen tiedonanto Pietikäinen 2012.)

3 TÄRKEITÄ OSAAMISEN ALUEITA PERHEPALVELUKESKUS TIKKARELLISSA

Perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöiden on tärkeää tietää perusasiat kehitysvammaisuudesta ja autismista. Samoin perhetyön perusasiat pitää olla hallussa, koska perheitä kohdataan päivittäin. Kun osaamisen peruspalkki on kunnossa, on hyvä laajentaa tietämystä muihin osaamisalueisiin.

3.1 Kehitysvammaisuus

Maailman terveysjärjestön (WHO) tautiluokituksen , ICD-10:n (*International Statistical Classification on Diseases and Related Health Problems*), mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on jotenkin estynyt tai on epätäydellinen. Puutteellisesti kehittyneitä ovat kehitysiässä ilmaantuvat taidot eli yleiseen henkiseen suorituskyyyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä joko yksinään tai yhdessä minkä tahansa fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa (Kaski, Manninen & Pihko, 2009,16.)

Suomessa voimassa olevan kehitysvammalain mukaan erityishuollon palveluihin on oikeutettu henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Käytännössä tulevat siis kaikki yksilön kehityksen aikana ilmaantuvat vaikeimmat vammaisuuden muodot. Vamma tarkoittaa sellaista fyysistä tai psyykkistä vajavuutta, joka rajoittaa pysyvästi yksilön suorituskyyä (Kaski ym, 2009,16.)

Perhepalvelukeskus Tikkarelliin tulevat yleensä vaikeavammaiset lapset ja nuoret. Perhehoito on yleensä hyvä ja turvallinen palvelumuoto lievemmissä kehitysvammaisuuden asteissa. Käytännössä kuitenkin aika usein yöhoidon tarve määrittelee lievänkin kehitysvammaisuuden palvelutarvetta. Jos lapsi tai nuori ei nuku öisin, perhehoitaja ei jaksakaan tehdä työtään. Silloin on Eteva kuntayhtymässä vaihtoehtona lyhytaikaishoitopaikat.

Kaski ym. (2009) määrittelevät, että lievä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa. Lapsi saattaa kyetä opiskelemaan normaalissa

luokassa tukitoimenpiteiden avulla, joskin tarvitsee usein erityisopetusta. Hän on yleensä henkilökohtaisissa toimissaan omatoiminen ja pystyy aikuisena asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna. Monet kykenevät työhön ja ylläpitämään hyviä sosiaalisia suhteita (Kaski ym. 2009,20.) Perhepalvelukeskus Tikkarellissa on palveluna omaan elämään valmennusta, mitä itsenäiseen elämään kykenevät voivat tulla harjoittelemaan.

Kehitysvamma-alan verkkopalvelujen sivuilla verneri.net Heikki Seppälä määrittelee kehitysvammaisuuden tarkoittavan vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvamma rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista. Ihmisillä on erilaisia vahvuuksia ja kykyjä. Jokaisen tulee saada tukea, jolla voi löytää omat mahdollisuutensa. Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen oppia asioita. Suomessa on kaikkiaan n. 40.000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Verkkosivujen mukaan vaikeavammaisia on Suomessa on 5-10% kaikista kehitysvammaisista. <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/>

Kaski ym. (2009) puolestaan arvioivat kirjassaan, että Suomessa arvioidaan epidemiologisten tutkimusten perusteella älyllisen kehitysvammaisuuden esiintyvän yli 50 000 henkilöllä, eli noin 1%:lla koko väestöstä (Kaski ym.2009, 22.)

Määttä ja Rantala (2010) toteavat vammaisuuden olevan myös sosiaalinen ilmiö, joka syntyy yhteisön ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa. Vehmas (2005) kutsuu ihmisiä, joilla on elimellisiä vammoja, vammaisiksi ihmisiksi.

Vammaisuus on Määtän ja Rantalán mukaan syytä erottaa sairaudesta. Heidän mukaansa sairaudessa kehon omat puolustusmekanismit käynnistyvät.

Lääketieteen keinoin ja tuella elimistössä käynnistetään aktiivinen taistelu terveyden puolesta. Heidän mukaansa vammaisuus merkitsee pysyvää anatomista ja fysiologista poikkeamaa, mihin usein liittyy erilaisia toiminnallisia ja sosiaalisia esteitä. Näin ollen Määtän ja Rantalán mukaan henkilö ei voi olla samaan aikaan sairas ja terve, mutta hän voi olla vammainen ja terve. Downin syndroomasta seuraa kehitysvammaisuutta, mutta tautiluokituksesta huolimatta kyseessä ei ole sairaus. Sairaudet voivat tietenkin johtaa elimellisiin vammoihin, kuten diabetes voi aiheuttaa sokeutumisen (Määttä,Rantala,2010,36.)

Asiakkaan arvostus ja kunnioitus on perhepalvelukeskus Tikkarellissa erityisen tärkeä asia. Määtän ja Rantalan tuoma ideologia vammaisesta ja terveestä on osuva. Se kuvaa hyvin ammatillisuutta lyhytaikaishoidossa. On tärkeää nähdä ensin ihminen. Hänen vammansa tulee sen jälkeen. Sen tiedon avulla henkilökunta osaa olla asiakkaan kanssa. Nämä asiat tulevat myös esille kuntayhtymän yhteisissä arvoissa.

3.2 Autismi

Suurimmalla osalla perhepalvelukeskus Tikkarellin asiakkaista esiintyy autismin kirjon oireita. Autismiin tunteminen on tärkeää perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöille. Sijaisten perehdyttämisessä on tärkeää tuoda esille autismin perusasiat.

Kasken ym. (2009) mukaan autismille tyypilliset käyttäytymishäiriöt tulevat esille varhaislapsuuden autismissa ennen 30 kuukauden ikää. Autistisia henkilöitä on kaksi 1000:ta asukasta kohti, eli heitä on arvioitu Suomessa olevan noin 10 000. Vain kolmannes autisteista on naispuolisia, mutta älyllisesti kehitysvammaisten ryhmässä sukupuolieroja ei juuri ole. Autisteista 80% on kehitysvammaisia. (Kaski ym. 2009,107.) (Alho-Näveri,Ikonen,Karjala,Kortelainen,Ruotsalainen,Salmi&Sauna-aho 2011,9) teoksessa sanotaan, että Autismi- ja Aspergerliiton arvion mukaan autismin kirjon ihmisiä on n.50 000, joista autistisia henkilöitä on noin 10 000.

Korpelan (2004) mukaan monet tutkimukset ovat osoittaneet autismin olevan yleisempää pojilla kuin tytöillä. Syytä tähän kuitenkin ei hänen mukaansa tiedetä. Koko autismin kirjosta, esiintymisarvio on 2-5 lasta 10 000 lasta kohden (Korpela 2004,207.). Samoin Alho-Näveri ym.(2011,9) teoksessa sanotaan, että autismia esiintyy enemmän pojilla kuin tytöillä.

Kasken ja Kerolan väite tulee todeksi perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Autismiryhmän lapsista ja nuorista suurin osa poikia. Kasken ym. (2009) mukaan älyllisesti kehitysvammaisten ryhmässä sukupuolieroja ei juuri ole. Näin on nähtävissä myös perhepalvelukeskus Tikkarellissa.

Alho-Näveri ym. (2011) mukaan, autismi on neurobiologinen (aivoperäinen) keskushermoston kehityshäiriö, joka aiheuttaa vaihtelevia ja myös laaja-alaisia ongelmia. Autismin kirjo kuuluu juuri laaja-alaisiin kehityksen häiriöihin. Niiden alaluokkia ovat lapsuusiän autismi, tarkemmin määrittelemätön autismi, Rettin syndrooma, muu lapsuuden disintegratiivinen häiriö ja Aspergerin oireyhtymä. Autismissa on kysymys tietyistä piirteistä koostuvasta yksilöllisestä ja monimuotoisesta käyttäytymiskuvasta, jotka johtuvat mm. autistisen henkilön iästä, kehitystasosta ja kognitiivisista kyvyistä. Muut sairaudet sekä saadun kuntoutuksen määrä myös vaikuttavat asiaan. Autisteilla esiintyy usein puutteita kommunikaatiotaidoissa, vuorovaikutuksessa ja mielikuvituksessa yhdessä kaavamaisen käyttäytymisen kanssa. Näiden lisäksi autismin kirjon henkilöillä tiedetään esiintyvän mm. aistien yli- ja aliherkkyyttä, uni- ja syömishäiriöitä sekä itseä vahingoittavaa käytöstä. Välttämättä diagnoosi ei aina em. oireita edellytä. Lisäksi heillä saattaa olla myös yleisiin normeihin tai ikä- ja kehitystasoon verraten erikoista tai muuten poikkeuksellisen haasteellista käyttäytymistä (Alho-Näveri ym.(2011,9.)

Kaski ym.(2009) tuovat kirjassaan myös esille autististen henkilöiden kommunikaatiovaikeudet. Häiriöitä esiintyy heidän mukaansa kielen, eleiden ja symbolien ymmärtämisessä. Vaikeutta ja poikkeavuutta esiintyy itsensä ilmaisemisessa kielellisesti ja ei-kielellisesti. Heidän mukaansa kaikilla autisteilla on kommunikaatiovaikeuksia. Puolelle heistä ei kehity puhetta lainkaan tai se jää vähäiseksi. Puhutun kielen ymmärtäminen tuottaa autisteille eriasteisia vaikeuksia. Heidän ei myöskään ole helppoa ymmärtää toisten ihmisten eleitä ja ilmeitä. Kun autistisella lapsella jää puheesta sanoja pois, se johtuu Kasken ym. mielestä siitä, ettei lapsi ymmärrä, mihin puhetta käytetään. Tavallista on välitön ja viivästynyt kaikupuhe, mikä tarkoittaa jo äsken tai aikaisemmin kuullun osittaista tai täydellistä toistamista (Kaski ym. 2009, 108-109.)

Tikkarellin työntekijät ovat saaneet autismituntoutuksen täsmäkoulutuksen Etevan asiantuntijapalveluilta. Koulutuksen jälkeen autismiryhmässä saatiin kokonaisvaltaisesti autismituntoutus käyttöön. Asiakas on saanut selkeän struktuurin jaksollaan perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Kasken ym.(2009) mukaan, autistinen henkilö tarvitsee selkeän järjestyksen elämäänsä. Strukturi antaa tärkeää tietoa toiminnan pohjaksi: mitä tehdään, missä tehdään, kuinka

paljon on tekemistä, kenen kanssa tehdään ja mitä tehdään seuraavaksi. Heidän mukaansa tarvittavan struktuurin määrä riippuu henkilön autistisuuden asteesta ja kehitystasosta. Tavoitteena on mahdollisimman normaali elämä (Kaski 2009,111.)

Alho-Näveri ym.(2011) sanovat, että strukturoidulla (jäsenneyllä) ohjauksella tarkoitetaan järjestelmällisesti suunniteltua ja toteutettua toimintaa, joka perustuu monipuoliseen, tarkkaan ja säännölliseen arviointiin. Sen pitää olla tavoitteellista ja etukäteen suunniteltua päiväohjelmaa. Autismin kirjoon kuuluvan henkilön toimintakyky saattaa olla struktuurien varassa. Struktuuri, kuvat, tukiviittomat, toimintatavat ja-järjestykset yms. ovat autismin kirjon henkilölle arjessa olennaisia silmälaseihin tai kuulolaitteeseen verrattavissa olevia apuvälineitä. Henkilökunnan yhteistyö on strukturoidussa opetuksessa välttämätöntä. Ohjaamisen emotionaalinen ilmapiiri on tärkeä. Annetaan ystävällistä ja rehellistä palautetta, rohkaistaan ja hyväksytään henkilö yksilönä. Päämääränä on itseohjautuvuus (Alho-Näveri ym. 2011, 19.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa on juuri ilmapiiriin kiinnitetty paljon huomiota. Asiakkaan arvostus on autismituntoutuksessa myös ensiarvoisen tärkeää.

3.3 Omaan elämään valmennus

Järvenpään perhepalvelukeskus Tikkarellissa tarjotaan asiakkaille omaan elämään valmennusta. Siihen on siis perhepalvelukeskus Tikkarellin Pääskyjen ryhmässä kolme asiakaspaikkaa, joissa sitä voidaan toteuttaa. Palvelun käyttäjä voi olla esim. peruskoulunsa päättävä nuori tai iäkkäämpi vanhempinsa luona asuva kehitysvammainen.

Asiakkaat/ palvelun käyttäjät

Palvelun asiakkaat ovat kehitysvammaisia nuoria ja aikuisia, jotka suunnittelevat muuttoa omaan asuntoon tai asunnon vaihtamista. Asunto voi olla erillinen, osa asuntoryhmää tai se voi sijaita ryhmäkodissa.

Palvelutuotteen kuvaus

Omaan elämään valmennus voi sisältää arviointijakson ja/tai asumisvalmennus-ja/tai muuttovalmennusjakson. Palvelun tavoitteena on omannäköisen ja mahdollisimman itsenäisen

elämän löytäminen. Tarkemmat tavoitteet määritellään yksilöllisesti.

Arviointijakso

Omaan elämään valmennus aloitetaan 4-6 viikon arviointijaksolla perhepalvelukeskus Tikarellissa, jonka aikana selvitetään henkilön toimintakyky sekä avun ja tuen tarve jokapäiväisen elämän toimissa. Jakso voidaan toteuttaa 1-4 jaksossa. Erityisen tärkeää on tiedon kokoaminen vammaisen henkilön aiemmasta elämästä yhdessä hänen itsensä ja läheistensä kanssa. Tässä hyödynnetään yksilökeskeistä suunnitelmatyöskentelyä (YKS). Arvioinnissa on mukana asiakas, hänen perheensä ja muut tärkeät lähiverkoston kuuluvat henkilöt ja siihen osallistuu perhepalvelukeskuksen moniammatillinen tiimi. Jakson aikana arvioidaan mm. itsestä huolehtimisen, asumisen, opiskelu/työtaitojen, vapaa-ajan käytön sekä yhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia. Arviointijakso koostuu

palvelun kartoitus

laaja moniammatillisesti toteutettava arviointijakso

kirjallinen palaute arvioinnista ja jatkosuunnitelma

Asumisvalmennus

Valmennusjakso koostuu arvioinnin perusteella yksilöllisesti toteutettavasta jaksosta. Jakso on vähintään 4-6 viikkoa ja se toteutetaan esim. 3-6 kk:n, erityistapauksissa 12 kk:n aikana. Toiminta perustuu kirjalliseen suunnitelmaan ja arviointiin tavoitteiden toteutumisesta. Asumisvalmennuksen tavoitteet liittyvät asumis- ja yhteiskuntataitojen vahvistamiseen, itsenäistymisen ja aikuistumistaitojen vahvistamiseen sekä valmistaa muuttajaa sekä hänen perhettään lapsuuden kodista poismuuttamiseen.

Muuttovalmennus

Kun muuttopäätös on kypsytynyt ja muutto alkaa olla ajankohtainen, aloitetaan varsinainen muuttovalmennus. Muuttovalmennusta saa sekä muuttava perheen jäsen että muu perhe. Muuttovalmennus sisältää tietoa muuttamisesta, asumisvaihtoehtoista ja itsenäistymisen merkityksestä sekä tuen tunteiden käsittelyyn.

Muuttovalmennus on yksilöllisesti sovittu 1-2 viikon jaksoissa 3-6 kk:n aikana, erityisestä syystä 12 kk:n aikana kokonaisuus. Perhepalvelukeskuksessa toteutettuna moniammatillinen tiimi on mukana jakson tavoitteiden asettamisessa, totetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa (Eteva kuntayhtymä, 2011b, 44-45.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa on ollut onnistuneita omaan elämään valmennusjaksoja. Isoja haasteita on otettu vastaan ja niistä on saatu hyvää palautetta.

3.4 Perhetyö

Vammaisalalla tehtävän työn perustana on aina asiakkaan kohtaaminen ja kuuleminen. Tämä on myös perhelähtöisen ajattelun lähtökohta. Asiakkaaksi voidaan mieltää vammaisen henkilö tai koko perhe. Kohtaamistilanteissa työntekijältä vaaditaan aina pysähtymistä asiakkaan näkökulmaan ja hänen tilanteensa ymmärtämiseen. Käytännössä asiakaslähtöisyys näkyy asiakkaan ja ammattilaisen välille syntyvänä aitona, tasa-arvoisena ja kahdensuuntaisena vaikuttamisena ja vuoropuheluna (Rantakari 2005, 19.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa vaihtuvien asiakkaiden myötä ohjaajat ovat päivittäin perheiden kohtaamistilanteissa. Perheiden kuulluksi tulemisen tunne on tärkeä asia. Rönkkö ja Rytönen (2010, 53) sanovat, että kuulluksi tulemisen tunne on osa kohtaamista. Se liittyy konkreettisiin kokemuksiin vuorovaikutuksesta. Asiakas kokee, millaisia reaktioita tai heijastavaa palautetta asiakas on itsestään ja kertomastaan saanut. Kohtaaminen on laajempi tunne. Se on tavallaan yleistys kuulluksi tulemisen kokemuksista ja siitä, miten ihminen on kokenut tullessa kohdatuksi ihmisenä. Hänelle on tärkeää, miten hänen elämäntilanteeseensa on suhtauduttu ja miten hän on kokenut tullessa autetuksi. Molempiin liittyy ihmisen kokemus siitä, että hänet otetaan vakavasti ja hänen käsityksillään ja mielipiteillään on merkitystä. Kohtaamisen ja kuulluksitulemisen tunteet määrittävät ihmisen kokemusta siitä, miten hän kokee saavansa apua ja miten hänen avuntarpeensa liittyvien pulmien ratkaiseminen edistyy. Kuulluksi tulemisen kokemukseen liittyy myös se, miten ihmistä tuetaan saavuttamaan luottamus omaan itseensä, elämäntilanteeseensa, avun saantiin ja tulevaisuuteensa.

Perhepalvelukeskus Tikkarellia perustettaessa juuri kuulluksi tulemisen tärkeyden toi esille Eteva kuntayhtymän toimitusjohtaja Markku Niemelä. Otimme sen ohjenuoraksi heti toiminnan alusta. Asiakkaiden ja perheiden arvostaminen ja kunnioittaminen sekä luonteva yhteistyö ovat tärkeitä asioita asianmukaiselle palvelulle.

Rönkkö ym.(2010) korostavat ensimmäisen tapaamiskerran merkitystä perhetyössä. Heidän mukaansa ensimmäinen tapaamiskerta asiakasperheen kanssa on vuorovaikutuksen ja yhteistyön kannalta ratkaiseva. Usein ihmisillä on jo etukäteen oletuksia siitä, miten tapaamisessa tulisi toimia. Asiakasperheiden aikaisemmat kokemukset voivat määrittää ensimmäiseen kohtaamiseen tuloa. Myös työntekijän käsitykset asiakasperheestä ja ennakkoajatukset heistä usein suuntaavat tapaa tulla kohtaamiseen. He korostavat, että on tärkeää miettiä tapoja, joilla ensimmäistä tapaamista luodaan, sillä sitä voi verrata askeleeksi, joka otetaan tiettyyn suuntaan. Se usein johtaa seuraavaan askeleeseen. Siitä tulee nopeasti totunnainen tapa toimia (Rönkkö,Rytkönen 2010,179.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa Rönkön ja Rytkösen ajatukset ovat arkipäivää. Kohtaamisia on niin paljon, että sen asian tiedostaminen on merkityksellistä. Rönkkö ym.(2010,166-167) vertaavat vuorovaikutustaitoja kohtaamisissa purjehdustaitoihin. Työntekijän pitää osata luovia, suunnistaa ja mukauttaa toimintaa sään ja merenkäynnin mukaan. Perusasioiden ymmärtäminen auttaa työntekijää mukautumaan muuttuviin tilanteisiin. Tärkeää on oppia ja omaksua asioita vuorovaikutustilanteessa. Tilanneherkkyys on tärkeää. Pitää osata lukea palautetta ja korjata omaa toimintaa. Erilaisuuden hyväksyminen sekä ymmärtäminen on heidän mukaansa myös oleellista perhetyössä. Rönkkö ym.(2010,186) pohtivat vielä, että vuorovaikutukselliseen kohtaamiseen kuuluu se, että luodaan yhteinen näkemys. Keskittymällä ensimmäisestä kohtaamisesta lähtien siihen, mikä on perheen käsitys yhteistyön tavoitteista. Perhe saa tunteen, että heitä kuunnellaan. Kyse ei ole työntekijän suorituksesta ja taidoista vaikuttaa perheen elämään, vaan vastuu oman elämänsä kohentamisesta on perheellä. Tämä asia on hyvä muistaa myös perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Joskus vastuuta otetaan asioista, jotka eivät välttämättä kuulu työntekijälle. Se on juuri ammatillisuutta erottaa nämä asiat.

Johansson ja Berg (2011) tuovat vahvasti esille tasa-arvoisuuden perheiden ja työntekijöiden välisissä keskusteluissa. Dialogin syntymisen edellytys on, että kummankin osapuolen sanat ovat yhtävaikuttavia vuoropuhelussa. Heidän mukaansa suvaitsevaisuuden perusteena on kaikkien yksilöiden erilaisuus. Yksilöillä on oikeus omaan arvomaailmaan, omiin pyrkimyksiin ja omaan elämäntyyliin. Työntekijä etsii ymmärrystä yhdessä perheen kanssa siitä, miten asiat ovat nyt, ilman että perheen toimintaa arvioidaan hyväksi tai huonoksi. Työntekijä voi joutua myös kyseenalaistamaan omia käsityksiään. Työntekijä jakaa, mutta osin luopuu asiantuntijuudestaan. Yhdessä pohditaan selviytymiskeinoja perheelle. He myös korostavat luottamuksellisuutta. Perheen asioita jaetaan kodin ulkopuolelle vain yhteisestä päätöksestä. (Johansson, Berg 2011, 99-100.). Samoin Pihlaja ja Viitala (2004) tuovat esille, että perhe on asiantuntija heitä koskevissa asioissa. He sanovat perheen olevan pysyvä vaikuttaja lapsen elämässä. Ammattilaiset ovat vain tilapäisiä vaikuttajia. He korostavat myös avoimuutta ja luottamuksellisuutta tapaamisissa. Perheiden kulttuurisia eroavuuksia, erilaisia arvoja, uskomuksia ja selviytymistapojaan kunnioitetaan. Perheen asiantuntijuuden kunnioittamisessa on tärkeää, että vanhemmat ovat aina tervetulleita käymään paikassa, jossa lapsi/nuori on. Heitä myös rohkaistaan antamaan palautetta toiminnasta. Työntekijöiden on tärkeää aidosti kuunnella palautetta ja myös toimia sen mukaisesti, mikäli se on mahdollista. He tuovat esille, että vammaisten lasten perheiden kanssa yhteistyö sujuu usein mutkattomasti, koska yhteinen tavoite on niin selkeä. Tärkeää on perhetyössä myös muistaa, että lapsen/nuoren etu on aina ensimmäisenä. Perheen vahvuuksia etsimällä ja kasvatustehtävässä tukemalla päästään yhdessä kaikkien hyvinvointiin (Pihlaja, Viitala, 2004, 101-103.)

Perhetyö on hienovaraista työtä. On tärkeää, että perhepalvelukeskus Tikkarellissa sijaiset ja uudet nuoret työntekijät oppivat kokeneemmilta työntekijöiltä myös perhetyötä. Toom, Onnismaa & Kajanto (2008) tuovat esille, että ikääntyvien työntekijöiden osaamisen vahvuutena pidetään juuri kokemuksen kautta syntynyttä käytännöllistä tietoa (Toom ym. 2008, 255).

Yhteistyön suhde ei ole vain työntekijän taidoista kiinni. Yhteistyö rakentuu kaikkien siihen osallistuvien panoksesta. Perhetyössä on hyvä säännöllisin väliajoin kysyä, mikä on perheen käsitys yhteistyösuhteesta. Kuten kaikissa

ihmissuhteissa myös perhetyön yhteistyösuhteissa tilanteet, tunnelmat ja käsitykset asioista vaihtelevat (Rönkkö ym. 2011, 187.) He toteavat myös, että perhetyössä keskeisiä ovat työntekijän vuorovaikutustaidot ja kyky luoda turvallinen ja luottamuksellinen yhteistyösuhde (Rönkkö ym. 2011, 283.)

Uudenmaan vammaisalan loppuraportissa (2006-2008) todetaan, että jaettu asiantuntijuus merkitsee myös muiden kuin ammattilaisten näkemyksiä asiantuntijoina. He myös näkevät, että lähestymistavassa perhe nähdään oman arkensa asiantuntijana. Perheen asiantuntijarooli korostuu perhelähtöisessä työssä, sillä lasta ei voi riittävästi auttaa tuntematta hänen kasvuympäristönsä ja kotinsa toimintaperiaatteita (Määttä 1999, 97.) Ylikauman (2007) tutkimuksessa vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisen eräänä lähtökohtana vanhemmat pitävät sitä, että heitä kuultiin ja arvostettiin vanhempina. Heille oli myös tärkeää saada kasvatuseuvoja ja käytännön vinkkejä erilaisiin arjen tilanteisiin esimerkiksi haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa. Ammatti-ihmisen tulee olla käytettävissä, kun etsitään syitä ja ratkaisuja vammaisen henkilön tilanteeseen ja käyttäytymiseen. Näin ollen arjen perhetyössä perheen ja ammattilaisten asiantuntijuus kohtaavat. (Loppuraportti Uudenmaan vammaisalan kehittämissyksikkö-hanke 2006-2008, 35-36.)

4 OSAAMINEN JA YDINOSAAMINEN

Osaaminen on tietojen ja taitojen monipuolista käyttöä ja soveltamista. Osaamisen tuntomerkkejä ovat: luovuus, ajattelun taidot, kyky organisoida työtä, kyky työskennellä ryhmässä, kyky joustaa, muutosten hahmottaminen, kyky arvioida omaa toimintaa ja osaamista, oppimaan oppimisen taito, reflektointi, osaamisen jakaminen ja motivaatio (Markkanen, S., Huuhka, P., Rinta-Harri, A. & Tuomisto, S. 2008, 33.)

Otalan mukaan **ydinosaaminen** on oppimisen myötä syntynyt toimintatapa. Se on aina organisaation osaamista. Siksi se ei ole sidottu yhteen henkilöön. Sen kehittäminen vie yleensä pitkän aikaa ja siksi sitä on vaikea kopioida tai matkia. Ydinosaaminen ei synny itsestään, vaan se vaatii tietoista kehittämistä (Ojala 2008, 55.) Sydänmaanlakka (2004, 146) määrittelee ydinosaamisen kumuloituneeksi osaamiseksi, jota organisaatio kykenee hyödyntämään nykyisessä tai tulevassa toiminnassaan tuottaessaan asiakkaille lisäarvoa. Ydinosaaminen on syvällistä osaamista, jota kilpailijoiden on myös hänen mukaansa vaikea kopioida ja jonka varassa yritys voi kehittää myös uusia tuotteita. Henkilöstön osaamisen kehittäminen lähtee Sydänmaanlakan (2004, 156) mukaan aina liikkeelle yksilön osaamisen kehittämisestä. Yksilö oppii jotain, soveltaa sitä käytäntöön ja jakaa osaamisensa tiiminsä kanssa. Jotta osaamista voidaan hyödyntää laajemmin, oppiminen pitää dokumentoida. Perhepalvelukeskus Tikkarellin ydinosaamiseen kuuluu mm. vammaisuuteen liittyvä perusosaaminen ja perhelähtöinen työskentely. Perusosaamisessa tärkeää on mm. autismitietous. Sen ymmärryksen avulla henkilöstö kykenee paremmin vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa. Tuomi ja Sumkin (2010, 55) toteavat, että ydinosaaminen muodostuu vain ja ainoastaan yksilöiden osaamisen kautta. He näkevät haasteena sen, miten yksilöiden osaaminen saadaan organisaation yhteiseksi osaamiseksi.

Ydinosaaminen on organisaation osaamista, joka on muodostunut yrityksen tavaksi toimia pidemmän ajanjakson kuluessa. Hamelin ja Prahalandin (1990) määritelmän mukaan ydinosaaminen on strategisesti merkittävintä osaamista ja sen tunnistamiseksi on vastattava seuraavaan kysymykseen: mitä sellaista osaamme, joka on ainutlaatuista, asiakkaillemme lisäarvoa tuottavaa ja luo uusia mahdollisuuksia tulevaisuudessa (Tuomi,Sumkin 2010,54-55.)?

Osaaminen on Otalan (2008,346) mukaan yksilön,tiimin, ryhmän,organisaation tai verkoston osaamista, joka muodostuu ihmisten tiedoista,taidoista ja kokemuksista sekä heidän mahdollisuudesta ja kyvystä yhdistää osaamistaan. Hätösen (2007,13) mukaan osaaminen koostuu sekä työntekijän omista että työssä vaadittavista ominaisuuksista sekä tilanteista joissa yksilö toimii. Osaaminen on kyky toimia tuloksia saavuttaen. Hän on myös sitä mieltä, että hiljainen tieto sisältyy aina osaamiseen.

Ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisprosessi, jonka avulla yksittäinen työntekijä hankkii ja päivittää työssään tarvittavaa osaamista ja kasvaa ammatin vaatimusten mukaisesti. Oppiminen tarkoittaa työtehtävien kautta oppimista tai tietoista opiskelua (Rantanen,2011,4.) Eteva kuntayhtymässä on paljon spesifiä ammatillista osaamista. On koko organisaation etu, jos yksilöt ovat kiinnostuneita omasta ammatillisesta osaamisestaan. Organisaation osaaminen on myös Virpi Rantasen mukaan kuitenkin yksilöllisten osaamisten summa ja siten koko organisaation menestystekijä (Rantanen,2011,5.)

Hakkarainen,Lonka & Lipponen (2004,368-369) toteavat, että älykkyys perustuu sosiaalisten yhteisöjen kantamaan tietoon ja kokemukseen ja se on siten sosiaalisesti hajautunutta. Syvempään ymmärrykseen päästään rakentamalla osaamista aikaisempien tutkimusten varaan ja ottamalla oppia aikaisemmista tutkimuksista. Tärkeää on ottaa opiksi myös tutkimusten heikkouksista. Heidän mukaansa myös osaaminen ei modernissa yhteiskunnassa ole enää kuvattavissa vain yhden yksilön taitona, vaan sitä tulee kuvata yhteisöllisenä osaamisena.Otala (2008,345) osuvasti toteaa, että organisaation osaaminen on sen kyky toimia. Osaaminen ei ole sidottu yhteen henkilöön, eikä poistu esim. henkilön lähdettyä pois. Tämä tulee näkyvästi esille suuressa organisaatiossa, kuten Eteva

kuntayhtymässä. Osaaminen ei ole niin haavoittuvaista, että se olisi yksittäisen työntekijän varassa.

4.1 Yksilön osaaminen

Yksilön osaaminen muodostuu tiedoista, taidoista, kokemuksesta, verkostoista, kontakteista, asenteesta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista. Ne auttavat selviytymään työtilanteissa ja niiden seurauksena on usein hyvä työsuoritus. Tiedot ja taidot ovat yleensä hankittu koulutuksen, opiskelun, lukemisen ja tekemisen kautta. Henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat siihen, miten samakin koulutus ja osaaminen painottuvat ja ilmenevät eri henkilöillä. Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuuluvat persoonallisuus ja asenteet. Ne ovatkin hyvin tärkeitä tekijöitä, kun jokaiselta odotetaan jatkuvaa sopeutumista uusiin tilanteisiin (Ojala, 2007,50.) Sydänmaanlakka (2004,173,180-181) toteaa, että työnantaja toivoo työntekijän olevan sitoutunut jatkuvasti ylläpitämään ja kehittämään omaa osaamistaan. Työnantaja luo puitteet, mutta edellyttää työntekijältä omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Uutta tietoa on jatkuvasti kyettävä soveltamaan käytäntöön vaihtuvissa tilanteissa. Yksilön kannalta on tärkeää, että hänellä on kyky ja halu oppia uutta, muuttua, jakaa ja vastaanottaa tietoa sekä ennen kaikkea juuri soveltaa sitä uusiin työtilanteisiin.

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa lyhytaikaishoidolle on juuri ominaista se, että tilanteet vaihtuvat päivittäin. Työntekijä tarvitsee oman osaamisen kehittämiseksi myös luovuutta ja tunneälyä. Ojalan (2007) mukaan tunneäly sisältää joukon henkilökohtaisia ja sosiaalisia taitoja. Ne vaikuttavat siihen, miten hyvin tulemme toimeen itsemme ja toisten kanssa. Siihen kuuluu myös kyky luoda ja tuottaa mielikuvia, nähdä mahdollisuuksia ja ymmärtää, miten ne voidaan hyödyntää (Ojala, 2007,51.) Työntekijät tarvitsevat juuri tunneälyä varsinkin asiakkaiden perheiden kohtaamisiin. Ne ovat päivittäisiä tilanteita. Iäkkäämmät ja kokeneemmat työntekijät voivat opettaa näitä taitoja nuoremmille työntekijöille. Siinä hiljainen tieto välittyy.

Ikääntyvien työntekijöiden osaamisen vahvuutena pidetään kokemuksen kautta syntynyttä käytännöllistä tietoa. Kulttuurinen voimavaradiskurssi olettaa, että kokemuksen kautta syntynyttä ammatillista osaamista jaetaan työyhteisöissä (Toom, Onnismaa & Kajanto 2008, 255.) Vaikka kokemuksen karttuminen edesauttaa hiljaisen tiedon karttumista, ei hiljainen tieto tule näkyväksi kokemuksen määrässä, vaan käytännön työsuorituksessa. Olennaista on kokemuksesta opiksi ottaminen ja opitun soveltaminen uudessa tilanteessa. (Toom ym, 2008, 272.) Tämä myös on hyvin tyypillistä lyhytaikaishoidon arjessa. Hiljaisen tiedon tutkimuksen uranuurtaja Michael Polanyi on puolestaan todennut, että ihminen tietää aina enemmän kuin pystyy sanomaan ((Polanyi 1966). Kokemuksen myötä henkilölle kertyy myös sellaista osaamista, jota on vaikea kuvata sanoina (Ojala, 2008, 52.) Viitala (2006, 376) toteaa, että hiljaisen tiedon löytäminen työyhteisöstä ja sen näkyväksi saattaminen ei ole helppoa. Mallintaminen on keino, jolla taitavan osaajan tekemistä tehdään näkyväksi hänelle itselleen ja muille. Hiljaisen tiedon löytäminen ja mallintaminen tulee kysymykseen, kun yrityksessä tapahtuu muutoksia. Tällaisia voi olla esim. henkilön eläkkeelle jääminen. Mallintamisen avulla tieto saadaan yksikössä siirrettyä muille työntekijöille (Markkanen ym. 2008-2011, 23.) Näin ammattitaito siirtyy yksikössä työntekijältä toiselle.

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa tarvitaan jatkuvaa ammatillista kasvua, koska toimenkuva on niin laaja-alainen vaihtuvien asiakkaiden takia. Rantasen (2011) mukaan ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisprosessi, jonka avulla yksittäinen työntekijä hankkii ja päivittää työssään tarvitsemaansa osaamista. Hän kasvaa ammattinsa vaatimusten mukana. Oppiminen voi tarkoittaa työtehtävien kautta oppimista tai tietoista opiskelua. Työhönsä sitoutunut työntekijä haluaa ennakoida osaamistarpeitaan. Sitoutunut oppiminen on suunnitelmallista, tavoitteellista ja itseohjautuvaa (Rantanen, 2011, 4.) Viitalan (2005) mukaan, hyvä ammattitaito sisältää tietoja, taitoja, valmiuksia ja asenteita. Se on määritelty monipuoliseksi ja kokonaisvaltaiseksi kyvykkyydeksi suoriutua työtehtävistä. Työtehtävien edellyttämistä valmiuksista on viime vuosina vakiintunut puheissa sana **kompetenssi**. Suomessa sanalle on olemassa myös vanha hyvä **käsite: ammattitaito** (Viitala, 2005, 113.)

4.2 Kompetenssi

Ammatillista osaamista määrittävä termi on kompetenssi. Se kuvaa henkilökohtaisia kykyjä ja ominaisuuksia sekä kykyjä ja valmiuksia suoriutua erisisältöisistä työtehtävistä. Kompetenssilla tarkoitetaan tietyn toimenkuvan ja sitä hoitavan henkilön osaamisen yhteensopivuutta. Kompetenssi ilmentää osaamista ja onnistumista tietyissä työtehtävissä muuttuvissa toimintaympäristöissä (Reikko,Salonen&Uusitalo2010,39-41.) Organisaatioissa tehdään ero yksilön ja organisaation kollektiivisen osaamisen välillä. Yksittäisen henkilön työtehtävään tai ammattiin liittyvää osaamista kuvataan henkilökohtaisina ammatillisina osaamislajeina eli kompetensseina (Rantanen,2011,6.) Kompetenssit Salakarin (2007,17-18) mukaan voivat olla laajasti erityyppisissä ammateissa sovellettavia valmiuksia tai hyvin kapea-alaisia spesifeissä työtehtävissä tarvittavia valmiuksia. Hänen mukaansa kokemuksen merkitys on suuri ratkaistaessa spesifisiä käytännön ongelmia. Salakarin mukaan kompetensseissa on kolme vaihetta. Ensimmäisessä kehittyvät työntekijän perusvalmiudet, toisessa vaiheessa kehittyvät tiedot, taidot ja asenteet. Ne määrittävät yksilöllistä tehokkuutta työtehtävissä. Kolmannessa vaiheessa kehittyy työntekijän organisatorinen kyvykkyys. Kun työntekijät saavuttavat kolmannen vaiheen, se maksimoi myös koko organisaation kehittymistä.

Perhepalvelukeskus Tikharellin lyhytaikaishoidossa on jatkuvasti muuttuvia asioita. Asiakkaat vaihtuvat jatkuvasti ja se tuo oman haasteensa työhön. Oppilaitosyhteistyö samassa rakennuksessa hakee myös jatkuvasti toiminnassaan erilaisia yhteistyömuotoja. Tarvitaan yliammatillista osaamista.

Kompetenssiajattelu ja sen myötä toimintaympäristösidonnainen osaaminen on tulossa yhä enemmän näkyväksi työelämässä. Kompetenssien ja ammatillisen osaamisen alueista ja painotuksista esiintyy paljon erilaisia näkemyksiä. Pitkään vallalla ollut näkemys ammatillisesta osaamisesta nimenomaan työ- ja tehtäväspesifinä hallintana on väistymässä. Näyttää siltä, että ammatillisten toimintaympäristöjen nopeahko muuttuminen ja monimuotoistuminen ovat lisäämässä niin sanotun yliammatillisen osaamisen painoarvoa. (Reikko ym.2010,39.) Yliammatillisuuden sisältö ja merkitys ovat keskeisiä ammatillisen kasvun tutkimuksessa ja keskustelussa, koska nykyisin koulutusorganisaatioiden

tehtävänä on juuri kouluttaa työntekijöitä muuttuviin toimintaympäristöihin. Ruohotie ja Honka (2003) näkevät yliammatilliset kompetenssit merkittävänä, koska ne edistävät tärkeiden tavoitteiden saavuttamista, erilaisten tehtävien hallintaa ja uusissa tilanteissa toimimista. Ne kuuluvat myös 2000-luvun ammatilliseen ydiosaamiseen (Reikko ym.2010,39.)

Tuomi ja Sumkin (2010) pohtivat, että osaamisen kompetenssi määritellään kokemuksen, tiedon ja taitojen yhdistelmäksi. Ydiosaamiseksi kutsutaan yrityksen strategisesti merkittävintä osaamista. Ydiosaaminen kun muodostuu vain ja ainoastaan yksilöiden osaamisen kautta. Sen kehittämisen haasteena on, miten yksilöiden osaaminen saadaan organisaation yhteiseksi osaamiseksi. Parhaimmillaan ydiosaamisen määrittäminen tuo ahaa-elämyksiä, innostaa työyhteisön kehittämiseen ja luo ainutlaatuisia tulevaisuuden mahdollisuuksia ja kilpailuetua suhteessa muihin toimijoihin (Tuomi-Sumkin 2010 , 54-55.)

Kivirannan (2010,148) mukaan koulutiedot eivät ole osaamisessa kaikki kaikessa. Hänen mielestään on hyvä, että työntekijällä on asianmukainen pohjakoulutus ja omaa työtä helpottava ammatillinen koulutus. Koulutaitojen rinnalla pitäisi kuitenkin entistä enemmän korostaa työssä tapahtuvaa oppimista. Töissä ja ammatissa selviytymiseen tarvitaan kouluosaamisen ohella paljon käytännön työelämässä syntyvää osaamista. Tämä osaaminen ja sen kehittymiseksi tarvittava oppiminen on vaikeammin hahmotettavaa sekä sisällöiltään että kehittämisen keinoiltaan kuin kouluoppiminen.

Aikuiskoulutuksessa on nähtävissä oppimista, missä työntekijät voivat peilata oppimistaan työkokemukseen. Se helpottaa tiedon ymmärtämistä ja sen sisäistämistä kaikilta osin. Se on nähtävissä myös perhepalvelukeskus Tikkarellin varttuneemmilla työntekijöillä lähityössä. Sallila (2003,226-227) mainitsee, että työntekijöiden on asennoiduttava ulkoapäin tuleviin muutoksiin ja vaatimuksiin myönteisesti. Muutoksia ei pitäisi nähdä uhkina, vaan mahdollisuuksina. Joustavuus on työelämässä tärkeää. Elinikäinen oppiminen on jokaisen suomalaisen jakamaton ilo. Kirjassa tarjotaan työelämän kiristyviin paineisiin avuksi aikuisiällä kouluttautumista sekä myönteistä elämänasennetta. Sydänmaalakka (2008,292) toteaa elinikäisestä oppimisesta, että viisaus on omien kokemusten kautta sisäistettyä tietoa, kokemuksellista tietoa. Viisaus on syvää

tietoisuutta. Viisaudessa yhdistyvät käytännöllinen,rationaalinen, emotionaalinen ja henkinen älykkyys. Sydänmaalakan mielestä älykäs ihminen kehittää itseänsä koko elämänsä ajan.

Järvenpäässä oppilaitosyhteistyön tuloksena syntyy jatkuvasti uutta osaamista vammaisalalle. Työelämän on tärkeää välittää tietoa oppilaitokselle lähityön perusosaamisen vaatimista asioista. Ydinosaamiseen kun kuuluu työhön liittyvä perusosaaminen.

4.3 Toimivan työyhteisön perusosaaminen

Järvenpään perhepalvelukeskus Tikkarellissa on otettu vuonna 2011 käyttöön Pekka Järvisen kehittämä toimiva työyhteisö – malli yksikön perusosaamisen tueksi. Sen on koettu jäsentävän yksikön perustehtävää. Tämä on yksikössä yhdessä sovittu työtavan valinta. Lyhytaikaishoidon yhtenä tarkoituksena on tukea asiakasta ja hänen perhettään. Näin yksikön työntekijät voivat omalta osaltaan tukea asiakkaan ja perheen hyvinvointia, kun omaiset pääsevät lepäämään ja virkistäytymään omaishoidon vapaiden aikana. Yksikkö tarjoaa virkistystä ja lepoa asiakkaalle omaisten loman aikana. Toivottavaa on, että asiakas kokee myös perhepalvelukeskus Tikkarellissa olon virkistykseksi ja pieneksi lomaksi arjesta.

Pekka Järvisen toimivan työyhteisön perusta:

- Työntekoa tukeva organisaatio
- Työntekoa palveleva johtaminen
- Selkeät töiden järjestelyt
- Yhteiset pelisäännöt
- Avoin vuorovaikutus
- Toiminnan jatkuva arviointi

(Järvinen 2001,28.)

Pekka Järvisen mukaan työpaikan kaiken toiminnan lähtökohtana on työn perustehtävä. Se määrittelee, mitä varten kyseinen työpaikka on olemassa. Tärkeää on tietää, mitä siellä pitäisi tehdä ja saada aikaan. Lisäksi työpaikan

jokaisella ryhmällä, tiimillä ja projektilla on tässä kokonaisuudessa oma erityinen perustehtävänsä, jota ne ovat toteuttamassa. Vaikka asia kuulostaa yksinkertaiselta, sen toteuttaminen on kuitenkin erittäin vaativa asia (Järvinen 2001,28.) Perhepalvelukeskus Tikkarellissa on koettu asian olevan juuri näin käytännössä, miten Järvinen sen esittää. Asia kuulostaa yksinkertaiselta, mutta ei ole sitä käytännössä.

Perustehtävä ei pysy muuttumattomana, vaan sitä pitää jatkuvasti tarkistaa ja selkeyttää Järvisen (2001) mukaan. Melko usein se merkitsee henkilöstön kohdalla uusien tehtävien, työmenetelmien tai toimintatapojen opiskelua ja vanhoista rutiineista luopumista. Kokonaisuuksien näkeminen ja ymmärtäminen ei myöskään ole yksittäiselle työntekijälle helppoa (Järvinen 2001,29.) Perhepalvelukeskus Tikkarellissa ei ole tarvittu opiskella vanhoista rutiineista luopumista, koska yksikkö on vasta perustettu.

Järvisen mukaan työmotivaatio perustehtävään syntyy työn merkityksen ymmärtämisestä. Samoin hän pitää tärkeänä, että työntekijät ymmärtävät, että työntekeä ei yleensä ole erityisen helppoa. Se vaatii hänen mukaansa melkoista tarmokkuutta ja omien mukavuustarpeiden sivuun siirtämistä. Työelämä on myös muuttunut vaativammaksi, koska tulosta ja laatua odotetaan.

Onnistumiskokemukset motivoivat ihmistä jaksamaan työssä. Järvinen korostaa, että perusedellytykset pitävät olla kunnossa työssä. Työn tavoitteet ovat saavutettavissa, kaikilla on tarvittavat työkalut ja niitä osataan käyttää (Järvinen 2001, 30-32.)

Pasi-Heikki Rannisto (2010) on kehittänyt Pekka Järvisen ajattelua. Hän toteaa, että ollakseen toimiva ja tuloksekas, työyhteisö tarvitsee selkeät tavoitteet, niiden toteutumiseen arvioinnin sekä hyvää johtamista. Kaikille työntekijöille pitää olla selkeänä organisaation päämäärä (Rannisto,2010.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa Pekka Järvisen toimiva työyhteisö-malli on tuonut selkeyttä työtehtäviin. Olennaiseksi on koettu, että vastualueet ovat näkyvillä koko ajan ryhmäkodin seinällä ja niitä päivitetään säännöllisin väliajoin. Järvinen (2001) toteaa, jotta työyhteisö ja sen jäsenet voivat toteuttaa perustehtävää ja saavuttaa siihen nojaavat tavoitteet, vaaditaan selkeitä

toiminnallisia rakenteita. Hänen mukaansa työntekijöillä pitää olla kokonaiskuva organisaatiostaan, että he tietävät miten työprosessit kulkevat ja miten toiminta on organisoitu yrityksessä (Järvinen 2001,33.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa jokaisella työntekijällä on oma vastuualueensa. Ne jaettiin yhteisessä kehittämispäivässä vuonna 2011. Työntekijät valitsivat tehtäväalueensa mielenkiintonsa ja harrastuksiensa mukaan. Kuitenkin lähtökohtana oli työ ja siinä tärkeät vastuualueet. Yksi ohjaaja otti esim. tehtäväkseen lääkekaapeista huolehtimisen. Hän hankkii puuttuvat tarvikkeet ja seuraa tilannetta. Toinen ohjaaja on vapaa-ajan vastaava. Hän delegoi yhteisiä harrastushetkiä. Hän on oppilaitokseen yhteydessä opiskelijoiden toiminnallisten tehtävien myötä Tikkarelliin. Opiskelijat ovat pitäneet musiikkihetkiä, tehtävärasteja ulkona jne. Tehtävärasteihin on kuulunut esim. nuotiolla makkaranpaistoa. Jokaiselle asiakkaalle on määritelty oma ohjaaja. Pekka Järvisen toimivan työyhteisön myötä on jaettu vain muut toiminnalliset työyhteisön tehtävät. Työyhteisössä on tärkeää, että vastuualueet ovat jaettu. Kehitysvammatyössä asiakastyö on konkreettista ja vaativaa. Monelle ohjaajalle oma vastuualue tuo monipuolisuutta omaan toimenkuvaan.

4.4 Ohjaajan tehtäväkuvaus perhepalvelukeskus Tikkarellissa

- Soveltuva sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinto tai muu vastaava koulutus
- Luoda asiakkaille mahdollisuus lyhytaikaiseen asumiseen turvallisessa ja tutussa ympäristössä, huomioiden hänen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen rajoitteensa ja toimintakykynsä ja näin tukea heidän omaisiaan ja läheisiään.
- Välitön asiakastyö yksikössä, johon kuuluvat ohjaus ja hoitotyö, arviointi liittyen asiakkaan toimintakykyyn omaan elämään siirtymisen tukemisessa, kuntoutuksellinen työ.
- Perheiden sekä lapsen ja nuoren muun lähiverkoston kanssa tehtävä yhteistyö.

- Seurakuntaopiston ja Diakin kanssa tehtävä yhteistyö sisältäen opiskelijoiden ohjausta sekä oppimisympäristönä toimimista koko kampusalueen opiskelijoille.
- Työympäristön ja oman työn kehittäminen asiantuntijoiden ja oppilaitosten kanssa.
- Ohjaajan työ perhepalvelukeskuksessa vaatii erityisosaamista eri alueilta. Osaamisalueina painottuvat mm. autismiosaaminen ja haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaaminen, aistimonivamma-osaaminen, omaan elämään valmennus, perheiden tukeminen kotiin annettavan hoidon ja muun tuen kautta, kommunikaatiomenetelmät, opetuspalvelun avustaminen klinikkaluokan yhteydessä.
- Opiskelijoiden ohjaus työssäoppimisessa (Työn vaativuuden arviointi TVA, Eteva kuntayhtymä.)

Jotta ohjaaja kykenee hoitamaan toimenkuvansa, hänellä pitää olla vankka tietotaito kehitysvammaisuudesta, autismista ja perhetyöstä. Ne ovat tässä työssä otettu teoriaosiossa vahvasti esille. Näin ohjaajalla on perusvalmiuksia kohdata esim. haastavasti käyttäytyvä asiakas. Hänellä on myös tietoa nähdä kommunikaation merkitys kehitysvammaisten elämässä.

Sosiaalialan amk-verkostossa sosiaalialalla tarvittava perusosaaminen on määritelty seuraavasti: Perusosaamisen tarkastelun ydin rakentuu asiakastyöstä: asiakkaan kohtaamisesta; asiakkaan, yhteisön ja yhteiskunnan välisten suhteiden jäsentämisestä; asiakastyön prosessin hallinnasta; palvelujärjestelmän kokonaisuuden ja palveluohjauksen mahdollisuuksien ymmärtämisestä ja osaamisesta; asiakastyössä käytettävistä erilaisista työtavoista sekä asiakastyön pohjalta tapahtuvasta vaikuttamistyöstä. Asiakastyössä keskeistä on asiakkaan hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen sekä asiakkaan voimistaminen omassa elämässään sekä tässä eteenpäin pääsemisessä. Asiakkaan elämäntilanteesta nousevien avun ja tuen tarpeiden määrittely sekä tarpeisiin pohjaavien työtapojen valinta ovat sosiaalialan perusosaamista (Sosiaalialan AMK-verkosto. Lausunto: Sosiaalialalla tarvittava perus- ja erityisosaaminen 2009,2.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöiden osaaminen asiakastyössä. Millä koulutuksilla ja osaamisella saavutetaan paras asiakastyytyväisyys. Samoin on tarkoitus selvittää, mihin suuntaan perhepalvelukeskus Tikkarellia on hyvä kehittää neljännen toimintavuoden jälkeen. Mitä hyvää on nyt toiminnassa ja mihin suuntaan Etevan perhepalvelut kehittyvät.

Tutkimustehtävinä ovat seuraavat:

- Mitä koulutuksia ja osaamista perhepalvelukeskus Tikkarellissa tarvitaan neljän vuoden kokemuksen jälkeen?
- Mihin suuntaan perhepalvelukeskus Tikkarellia on hyvä kehittää?
- Missä toiminnoissa perhepalvelukeskus Tikkarelli on onnistunut neljän toimintavuoden jälkeen?
- Mitä kehittämistarpeita Eteva kuntayhtymän perhepalveluille on lähitulevaisuudessa?

Kyseessä on laadullinen opinnäytetyö, jonka aineistot on tarkoitus kerätä teemahaastattelulla. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tutkimaan kohdetta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Siinä pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa tai ilmiötä. Teemahaastattelussa ihmisen tulkintaa ja asioiden merkityksiä korostetaan (Tuomi, Sarajärvi, 1995, 75.) Kerätty aineisto kertoo sen, mikä tutkimuksessa on tärkeää. Laadullisen tutkimuksen tutkimusmetodeja ovat havainnoiminen, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi eli puhtaaksi kirjoittaminen (Metsämuuronen, 2000, 14.) Kvalitatiivisen tutkimuksen heikkoutena on, ettei tutkija voi saavuttaa samanlaista objektiivisuutta kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Arvot muovaavat sitä,

miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Tietäjä (tutkija) ja se, mitä tiedetään, kietoutuvat yleensä saumattomasti toisiinsa (Hirsjärvi ym., 2007,157.)

Teemahaastattelu valitaan aineiston keräysmenetelmäksi, koska tarkemmin strukturoidussa menetelmässä voi jäädä tulematta esille oleellisia asioita. Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Teemahaastattelu antaa myös mahdollisuuden tehdä asioista tarkentavia ja lisätietoa tuottavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Laadullisessa tutkimuksessa valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti (Hirsjärvi ym.2007,160.)

Olen Perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittämispäivässä 12.4.2012 kertonut opinnäytetyöni sisällöstä lähiohjaajille. Kaikilla työntekijöillä on mahdollisuus osallistua haastatteluun. He ovat voineet sähköpostilla tai puhelimella ilmoittautua haastatteluun 15.5.2012 mennessä. Haastatteluja on tarkoitus tehdä kolme kappaletta. Jos halukkaita ohjaajia ilmaantuu haastatteluun enemmän, sovimme asian ratkaisuksi arpomisen. Lisäksi haastattelen Eteva palveluratkaisuyksikön sosiaaliohjaajaa, asiakasta ja hänen perhettään sekä kuntayhtymän kahta palvelupäällikköä.

Kanasen (2008) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä määrällisen tutkimuksen mukaisiin yleistyksiin. Tarkoituksena on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja sille mielekkään tulkinnan antaminen. Laadullisella tutkimuksella pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Toteuttamiseksi ei tarvita tarkkaa viitekehystä,eikä tiukkoja sääntöjä. Ne ovat ominaisia kvantitatiiviselle tutkimukselle. Laadullisen aineiston analyysi on syklinen prosessi. Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta. Se antaa uuden tavan ymmärtää ilmiöitä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä irti mahdollisimman paljon. Tapausta käsitellään perusteellisesti syvyysuunnassa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan myös kiinnostuneita merkityksistä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman

(Kananen 2008,24-25.) Juuri tästä ilmiöstä on kyse, kun tutkitaan perhepalvelukeskus Tikkarellin henkilökunnan ammatillista osaamista ja koulutustarpeita sekä yksikön kehittämisen suuntaa Etevan perhepalveluiden kokonaisuudessa teemahaastattelujen avulla.

Tuomen ja Sarajärven (2003,17) mukaan teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on ilmeinen. Kehitysvammaisuuden, autismin ja perhetyön käsitteiden avaaminen on tärkeää perhepalvelukeskus Tikkarellin ammatillisen lähityön osaamisen ymmärtämiseksi. Lähityöllä tässä opinnäytteessä tarkoitetaan työntekijöiden välitöntä asiakastyötä perhepalvelukeskus Tikkarellissa.

Teemahaastattelu on siis tarkoitus tehdä perhepalvelukeskus Tikkarellin kolmelle ohjaajalle, Etevan sosiaalihoitajalle, asiakasperheelle sekä kahdelle palvelupäällikölle. Kerätty aineisto nauhoitetaan ja sen jälkeen litteroidaan. Litteroitu aineisto on tarkoitus analysoida sisällönanalyysillä. Syrjäläisen mukaan sisällönanalyysiä tehtäessä edellytetään oman aineiston perinpohjaista tuntemista sekä keskeisten käsitteiden tuntemista. Käsitteiden teoreettinen hallinta on myös tärkeää. Aineisto on tarkoitus sisäistää ja teorisoida sisällönanalyysin avulla (Metsämuuronen,2000, 50-51,52-57.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto on kerätty teemahaastatteluilla ja analysointi tapahtui käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Kohderyhmänä olivat perhepalvelukeskus Tikkarellin kolme työntekijää, Eteva kuntayhtymän palveluratkaisuyksiköstä sosiaaliohjaaja, asiakasperhe sekä kaksi palvelupäällikköä.

Opinnäytetyöprosessin miettiminen alkoi lokakuussa vuonna 2011. Käsiteltävä aihe oli tiedossa, mutta sen rajausta vei paljon aikaa. Se vaati paljon ajattelutyötä. Ohjaavan opettajan ja tuutorin kanssa mietittiin asiaa useampaan otteeseen. Tutkittavia asioita oli paljon neljä vuotta toiminnassa olleessa yksikössä. Tärkeimmäksi asiaksi tuli selvittää yksikön nykyisten koulutuksien ja osaamisen tila ohjaajien lähityössä. Samoin tärkeää oli selvittää, mihin suuntaan perhepalvelukeskus Tikkarellia on hyvä kehittää lähivuosien aikana. Etevan johdolta kysyttiin myös, miten perhepalvelukeskus Tikkarelli sijoittuu Eteva kuntayhtymän perhepalveluissa. Lähdeaineistoon tutustuminen alkoi tammikuussa 2012. Teoriaperustan kirjoittaminen alkoi maaliskuussa 2012. Suunnitelmaseminaari on pidetty 10.5.2012. Tutkimuslupa-asiat on hoidettu asiantuntijapalvelupäällikön Oili Sauna-ahon ja asumispalvelujohtaja Kristina Nousiaisen kanssa. Sain heiltä luvan tutkimuksen tekoon. Sitä ei kuitenkaan tarvinnut viedä tutkimustoimikuntaan. Teemahaastatteluaineisto on kerätty toukokuun 2012 aikana. Samaan aikaan alkoi myös aineiston analyysi. Tulokset on koottu kesäkuun 2012 aikana ja julkaisuseminaari oli elokuussa 2012.

6.1 Aineiston hankinta

Aineistonhankinnassa käytettiin menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua ja jokainen haastattelu tehtiin yksilöllisenä haastatteluna. Tässä menetelmässä olennaisin seikka on, että haastattelussa ei ole valmiita kysymyksiä. Haastattelutilanne etenee tutkijan etukäteen valitsemien teemojen ympärillä käydyn keskustelun myötä. Haastattelijalla ei esiinny näin selkeästi tutkijan roolissa, vaan keskustelu on tasavertaista ja antaa haastateltavalle mahdollisuuden tuoda

näkökantojaan esille. Teemahaastattelulle on myös tyypillistä, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Hän korostaa, että merkitykset syntyvät juuri vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelusta puuttuu juuri strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Se ei kuitenkaan ole täysin vapaa, kuten syvähaastattelu (Hirsjärvi, Hurme 2004b,48.) Teemahaastattelu näytti toimivan tässä tutkimuksessa hyvin. Oli tietyt rajat, mutta haastateltavat saivat vuorovaikutuksessa tuoda asioita esille, siltä syvyydeltä, minkä katsoivat parhaimmaksi. Ennen varsinaista haastattelua, jokaiselle soitettiin erikseen ja kerrottiin haastattelukysymykset. He saivat rauhassa pohtia niitä ja näin se näkyi haastattelun selkeytenä. He olivat hyvin valmistautuneet haastatteluihin. Haastattelut tapahtuivat pääsääntöisesti heidän työpaikoillaan.

Teemahaastattelun suunnittelu on ensiarvoisessa asemassa. Siinä hahmotetaan tutkimuksen tekemisen päälinjat ja keskeiset ratkaisut. Mitä huolellisemmin suunnittelu tehdään, sitä todennäköisemmin vältetään jälkiselvittelyiltä. Korjaukset eivät aina ole jälkeenpäin edes mahdollisia. Haastattelujen avulla yritetään kerätä sellainen aineisto, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä ilmiötä koskevat päätelmät. Teemahaastattelussa ollaan yleensä kiinnostuneita tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja hypoteesien löytämisestä (Hirsjärvi, Hurme 2004,65-66.) Lisäkysymykset olivat myös etukäteen tarkoin mietitty. Näin haastattelut etenivät suunnitelman mukaan. Tärkeää oli miettiä tarkoin validi. Kyky mitata mitä piti mitata on olennainen asia tutkimuksen tekemisessä. Tässä haastattelussa piti mitata työntekijöiden koulutusasioita ja osaamista neljän vuoden toiminnan jälkeen. Samoin, mihin suuntaan yksikköä on hyvä kehittää. Pääteemat tulivat näin selkeäksi ja niihin oli hyvä miettiä alateemoja.

Haastattelut tallennettiin sanelukoneella. Jokaiselta oli erikseen etukäteen kysytty, sopiiko haastattelun tallennus. Kaksi haastattelua tehtiin puhelinhaastatteluna. Menetelmä toimi oikein hyvin. Hirsjärvi, Hurme (2004,92) mukaan teemahaastattelujen luonteeseen kuuluu haastattelujen tallentaminen. Näin se saadaan sujumaan nopeasti ja ilman katkoja. Kun pyritään saamaan mahdollisimman luonteva tilanne, olisi haastattelijan hyvä toimia ilman kynää ja paperia. Teema-alueetkin olisi hyvä osata ulkoa. Havaintojen mukaan haastateltavat unohtavat nopeasti nauhurin olemassaolon. Tässä haastattelussa

kuitenkin käytettiin myös kynää ja paperia ydinteemojen ylläpitämiseen. Näin varmistettiin, että kone ei aina toimi moitteettomasti. Aina on mahdollista, että se ei tallenna. Vähäinen kirjoittelu ei haitanut haastattelun kulkua. Se asia vielä kysyttiin haastatteluiden lopuksi.

6.2 Aineiston analyysi

Aineistoihin tutustuminen aloitettiin heti haastattelujen jälkeen. Haastattelut kuunneltiin ja litteroitiin, eli kirjoitettiin sanasta sanaan puhtaaksi. Litteroinnissa on erilaisia tapoja, kuinka tarkkaan aineisto kirjoitetaan koneelle ja tutkimuksessa käytettävästä tarkkuudesta on päätettävä ajoissa (Hirsjärvi&Hurme 2000,140.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty sanasta sanaan litterointia.

Litteroidut haastattelut luettiin moneen kertaan läpi, että aineistosta saatiin esille tutkimustehtävien kannalta tärkeitä asioita. Hirsjärvi, Hurmeen (2000,143) mukaan, aineistoa ei voi analysoida ennen kuin se on luettu useaan kertaan ja se on tullut tekijälle tutuksi.

Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen aineistoon perehdyttiin tarkemmin keskustelemalla sen kanssa. Siitä löydettiin tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Aineistolta kysyttiin tutkimuskysymyksiä ja näin löydettiin tutkimuksen kannalta olennaisia ilmauksia. Samoin näin osattiin hahmottaa niiden merkityksiä (Tuomi&Sarajärvi 2009;101,109.)

Aineistoon perehtymisen jälkeen se pelkistettiin eli redusoitiin. Aineistosta karsittiin epäolennainen tieto pois pilkkomalla sekä tiivistämällä aineistoa osiin. Näin tärkeät ilmaukset hahmottuivat. Tutkimustehtävät ohjasivat aineiston pelkistämistä (Tuomi&Sarajärvi 2009,109.)

Ryhmittely eli klusterointi tarkoittaa samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsimistä aineistosta. Pelkistetyt ilmaukset käytiin läpi ja niistä eroteltiin samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaukset. Ne yhdistettiin omaksi luokakseen. Jako kolmeen luokkaan ala-ylä- ja pääluokka tuntui toimivat tässä tutkimuksessa. Se tuntui tarpeeksi selkeältä (Tuomi&Sarajärvi 2009,110.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä

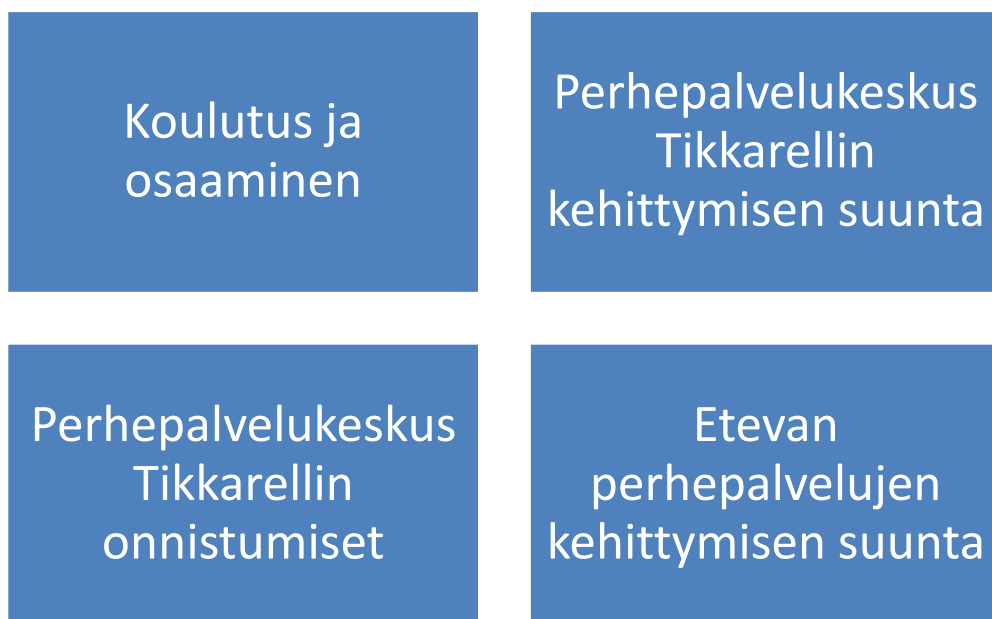
työn lopussa aineisto käsitteellistetään eli abstrahoidaan. Siinä yleiskäsitteitä käyttämällä muodostetaan tutkimuskohteesta teoreettinen kuvaus. Empiirinen aineisto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi&Sarajärvi 2009,111-112.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimusta käsiteltiin tutkimuskysymysten kautta. Tulokset esitellään tutkimuskysymysten mukaan. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla kysymykset ovat avattu ala-ylä- ja pääluokan mukaan ja ne ovat havainnollistettu haastatteluista kerätyillä mielipiteillä. Ilmausten luokittelu on myös esitetty kuviomuodossa.

Alaluokkaan asiat ovat saatu haastatteluista. Aineisto nousi sieltä useamman lukemisen jälkeen, kun se alkoi kylläntymään. Samoja asioita nousi esiin useaan kertaan. Yläluokka on alaluokkien asioiden yhteinen nimittäjä. Pääluokka on asian suurempi kokonaisuus.

Aineiston luokittelu:

7.1 Koulutukset ja osaaminen

Koulutukset ja osaaminen on tässä esitelty yksitellen haastatteluissa ilmenneiden tärkeiden osaamisalueiden mukaan. Pohjakoulutus on tällä hetkellä Eteva kuntayhtymän yksikön ohjaajan työssä sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Uusi kehitysvamma-alan ammattitutkinto Keva koettiin hyväksi uudistukseksi. Haastatteluissa ehdotettiin, että pohjakoulutus voisi jatkossa olla laajempikin. Muita tutkintoja voisi täydennyskoulutuksilla vahvistaa erityisesti hoitotyön

osalta. Hoitotyö siis nousi tärkeäksi lasten ja nuorten yksiköissä, koska lapset ja nuoret ovat usein vaikeavammaisia, jotka tulevat lyhytaikaishoitoon. Osaamista toivottiin myös taiteeseen, kulttuuriin ja itsensä ilmaisuun. Ohjauksen ja tuen antaminen koettiin tärkeäksi. Ohjaajien haastatteluissa nousi vahvasti esille, että arjessa hoitotyötä on paljon, koska asiakkaat ovat pääsääntöisesti vaikeavammaisia.

7.1.1 Perhetyö

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>-tuki perheille</p> <p>-nykyisen osaamisen syventäminen koulutuksien avulla</p> <p>-käytännön tieto ohjaajilta nykyisistä pulmatilanteista</p> <p>-vanhemmille tietoa Tikkarellin toimintatavoista</p> <p>-luottamussuhteiden syntyminen kohtaamisten avulla</p>	<p>perhetyö</p>	<p>Koulutukset ja osaaminen</p>

Haastateltavat kertoivat perhetyön olevan keskeinen toimintamuoto perhepalvelukeskus Tikkarellissa. He kokivat neljän vuoden toiminnan jälkeen, että siihen tarvitaan lisäkoulutusta Tärkeänä pidettiin myös ohjaajien

kokemuksia, mille perhetyön osa-alueelle lisäkoulutusta tarvitaan. Perheiden kohtaamisen tärkeys oli hyvin tiedostettu. Sen koettiin rakentavan luottamusta asiakassuhteisiin. Samoin yksilökohtaisuus koettiin tärkeäksi. Perheiden kanssa tehtävässä työssä pidettiin tärkeänä avointa vuorovaikutusta, mikä on mahdollisimman avointa ja rehellistä. Perhetyön menetelmiin koettiin tarvetta koulutukselle. Halua on auttaa perheitä, mutta siinä tunnetaan voimattomuutta, kun osaaminen koetaan puutteelliseksi.

Vielä on tullut mieleen, että sitä perhetyön aluetta on kehitettävä. Ihan ohjaajilta tietoa, mitkä osa-alueet tarvitsevat siinä tukea. Haluttaisiin tukea perheitä, mutta välineet siihen ovat vähissä.

Kun perheillä on monta kertaa vaikeita tilanteita, väsymystä ja muuta. Miten siihen osataan vastata ja antaa sitä tukea.

Tikkarelli on onnistunut perheiden kohtaamisissa. Se on tärkeää, että olemme avoimia ja rehellisiä ja käymme sitä keskustelua perheiden kanssa.

Kyllä varmasti vahvuutena on sellainen perhelähtöinen ajattelu, että tietysti paljon toimitaan siltä pohjalta ja yritetään vastata perheen tarpeisiin ja sellainen yksilökohtainen ajattelu kuitenkin.

Työmoraali koettiin hyväksi perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Sen sanottiin näkyvän juuri asiakkaiden kanssa tehtävässä työssä ja muissa toiminnoissa. Yksikön toiminnan tiedottamisesta vanhemmille ja yhteistyökumppaneille pidettiin tärkeänä. Näin koettiin syntyvän vähemmän epä tietoisuuteen perustuvia tilanteita. Perhetyön syventämistä ja lisäämistä toivottiin juuri koulutuksien kautta.

7.1.2 Hoitotyö

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-lääkehoidon osaaminen	Hoitotyö	Koulutukset ja osaaminen
- hoitotyön osaaminen		

Hoitotyön osaaminen lasten ja nuorten lyhytaikaishoidon yksikössä tuli erittäin selvästi esille. Perhehoitoon menevät lapset, jotka eivät vaadi niin paljon hoitotoimenpiteitä. Perhepalvelukeskus Tikkarelliin tulee paljon hoidollisia lapsia. Nykyisin ei pieniä lapsia haluta pitää sairaaloissa. Heitä hoidetaan kotona, heti kun se vain on mahdollista. Vanhemmat tarvitsevat lepoa, joten lyhytaikaishoidon paikat ovat tarpeellisia, että lapsilla on paikka, mihin tulevat hoitoon.

Lähihoitajan tutkinto koettiin hyväksi, kun siinä on juuri lääkehoidon osaamista. Koettiin, että perhepalvelukeskus Tikkarellin vaikeavammaisilla asiakkaila on monenlaisia sairauksia ja sitä kautta lääkityksiä.

Käytäntö on osoittanut, että vahva hoitotyön koulutus on tosi hyödyllinen tässä työssä. Sairaanhoidon alue hoitotoimenpiteineen ja sen syventäminen.

Hoitotyön osaamista myös tarvitaan, kun tänä päivänä ei haluta pitää pieniä lapsia sairaaloissa. Jossain vaiheessa he olivat siellä enemmän, kun muitakaan paikkoja ei ollut. Enemmän he ovat tänä päivänä kotona, joten he tarvitsevat lyhytaikaishoidon paikkoja.

Konsultoivat sairaanhoitajat koetaan hyväksi avuksi kuntayhtymässä. Näin yksikkö saa tukea ja ohjausta hoidollisiin toimenpiteisiin.

7.1.3 Autismi

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
kommunikointimenetelmät	autismiosaaminen	Koulutukset ja osaaminen

Autismiosaamisentaitoja perhepalvelukeskus Tikkarellissa pidettiin hyvinä.

Meillä on vahvaa autismiosaamista. Meidän henkilökuntaa voi hyödyntää autismiosaamisessa.

Autismikoulutus ja sen päivittäminen on tosi tarpeellista, ja sitä tarvitsee lisätäkin.

Autismikirjon asiakkaat ja heidän kanssaan toimiminen on ihan oma juttunsa. Vaatii täsmäkoulutusta.

Perhepalvelukeskus Tikkarelli on saannut autismiosaamiseen täsmäkoulutuksen Eteva kuntayhtymän asiantuntijapalveluilta. Koulutus on ollut onnistunut ohjaajien mukaan. Autismikuntoutus lähti uudessa yksikössä hyvin käyntiin koulutuksen myötä. Nyt ohjaajat kokivat, että he voisivat antaa tietoa autismista myös muille yksiköille. Haastatteluissa tuli myös esille, että päivittäminen on tarpeellista ja autismitietoisuutta voisi vielä lisätäkin. Tässä vastauksessa tuli hajontaa mielipiteissä.

Yhteistyö asiantuntijapalveluiden kanssa koettiin hyvänä. Sen koettiin olevan niin saumatonta, että siitä on jo tullut itsestäänselvyys.

Peippojen ryhmän kanssa yhteistyö on niin saumatonta, ettei sitä oikein edes huomaakaan.

7.1.4 Kommunikaatio

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
- kommunikointimenetelmät	kommunikaatio- osaaminen	Koulutukset ja osaaminen

Kommunikointimenetelmät koettiin tärkeäksi osaamisen alueeksi. Haastateltavien vastauksissa oli eroja. Osa oli sitä mieltä, että taidot ovat jo olemassa. Osa koki, että koulutusta tarvitaan vielä lisää. Kommunikaatio-osaaminen koettiin monipuoliseksi. On paljon erilaista osaamista kuvakommunikaatiosta viittomakieleen. Vuorovaikutukseen liittyviä asioita on vielä hyvä vahvistaa.

Jatkuvasti tulee esille kommunikointiin liittyvä koulutus ja sen päivittäminen on tosi tarpeellista.

Sitten on monenmoista osaamista kommunikaatioista.

Erilaisiin kommunikaatiomenetelmiin meillä on osaamista. Siihen olemme saaneet paljon koulutusta.

Kommunikaatiossa toivottiin koulutusta vielä vuorovaikutukseen. Sen todettiin olevan keskeinen asia työssä jatkuvasti.

7.1.5 Omaan elämään valmennus

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-asumisvalmennus	Omaan elämään valmennus	Koulutus ja osaaminen
-		

Omaan elämään palvelutuote koettiin hyväksi. Se vaatii kuitenkin vielä kehittämistä, kun käytännössä siinä ollaan alussa vasta muutamien valmennettavien kokemusten jälkeen. Etevan asiantuntijapalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö koettiin tärkeäksi, että varmasti on tieto myytävän palvelun sisällöstä. Koettiin hyvänä, että yksikön sisällä on ohjaajia, jotka ovat erikoistuneet tämän palvelutuotteen toteuttamiseen. He voivat toimia muiden ohjaajien tukena. Eri ikäiset asiakkaat käyttävät tätä tuotetta. Perhepalvelukeskus Tikkarellin asiakkaat ovat pääsääntöisesti lapsia ja nuoria. Koulutusta koettiin tarvittavan juuri eri ikäisten kehitysvammaisten ohjaamiseen. Tietoa erityisesti kaivataan aikuisista kehitysvammaisista.

Omaan elämään valmennus on hyvä tuote, mutta vaatii vielä kehittämistä ja se on alussa sillai, että vois vielä enemmän

hyödyntää. Saataisiin vanhempien käyttöön palvelutuote ja varmasti sille on tarvetta. Siihen voisi vielä enemmän yhdistää asumisyksiköitä. Hyödyntää Etevan osaamista tähän. Sitä minkälaisia taitoja he tulevat tarvitsemaan tulevaisuudessa sitten, kun he muuttavat omiin asumisyksiköihin.

Omaan elämään valmennustuotteen osalta koulutusta koettiin tarvittavan erityisesti ikääntyvien kehitysvammaisten kohdalla. Heitä on tällä hetkellä vähemmistö perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Tärkeänä pidettiin myös, että osa ohjaajista erikoistuu juuri tämän palvelutuotteen asioihin.

7.1.6 Haastava käyttäytyminen

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-ymmärrys haasteellisiin tilanteisiin	Haastava käyttäytyminen	Koulutukset ja osaamiset

Perhepalvelukeskus Tikkarelliin tulevat asiakkaat ovat pääsääntöisesti hyvin hoidollisia tai muuten haasteellisia asiakkaita. He eivät pärjää perhehoidossa, koska tarvitsevat työryhmän vaativuuden takia. Yksi ryhmä on erikoistunut haasteellisiin asiakkaisiin. Koettiin kuitenkin, että haasteellisuutta esiintyy jonkin verran jokaisessa kolmessa ryhmässä. Toivottiin koulutusta ja tukea jatkuvasti tähän asiaan.

Meillä on kolme erilaista ryhmää ja kaikissa tulee esille haastava käyttäytyminen ja kumminkin vaikka yksi ryhmä on siihen suuntautunut, niin kyllä sitä tarvitaan kaikille haastavasti käyttäytyvien asiakkaiden kohtaamiseen koulutusta ja ymmärrystä siihen.

Joo, haasteellisiin tilanteisiin tarvitaan koulutusta ja tukea.

7.1.7 Kehitysvammaisuus

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-eri ikäiset kehitysvammaiset	Kehitysvammaisuus	Koulutukset ja osaaminen

Kehitysvammaisuuteen liittyvää osaamista pidettiin tärkeänä ja koettiin, että sitä yksikössä on. Tärkeänä asiana pidettiin tietoa eri ikäisistä kehitysvammaisista. Sen tiedon tarpeen toivottiin lisääntyvän tulevaisuutta ajatellen. Tietoa kehitysvammaisuudesta on saatu koulutuksista ja työn kautta on opittu paljon. Tärkeänä koettiin, että kaikilla työntekijöillä on tietoa kehitysvammaisuudesta. Haastatteluissa tuli esille, että kehitysvammaisuudesta tietoa on, mutta erityisesti sitä tarvitaan aikuisten kehitysvammaisten kanssa toimimiseen uusissa palvelutuotteissa, joissa työympäristönä jatkossa on mahdollisesti asiakkaiden omat kodit.

Kehitysvammaisuuteen liittyvää osaamista meillä on tosi paljon. Meillä on eri ikäisiä kehitysvammaisia.

Meillä on paljon tietoa kehitysvammaisuudesta työntekijöillä. On pitkiä työhistorioita ja koulutusta ja tietysti työn kautta opittua tietoa. Ja lisäkoulutuksia kun on käyty koko ajan tässä työn ohella.

Meidän ryhmässä on tärkeää, että kaikilla on sitä osaamista ja niistä pidetään kiinni.

7.2 Perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittymisen suunta

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-kotiin annettava hoito -viikonlopuiksi hoitopaikkojen lisäys	Perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittämisen suunta	Kehittämistyö

-opiskelijayhteistyö		
----------------------	--	--

Vastauksissa korostuu kotiin annettavan hoidon tarve. Palveluratkaisujen yksiköstä on tullut tieto, että sitä on kysytty kunnista. Palvelutuotteen onnistunut hinnoittelu koetaan tärkeäksi. Kotiin annettava hoito koetaan mielenkiintoiseksi ja myös haasteelliseksi uudeksi palveluksi. Palvelussa tulevat korostumaan yksilölliset tarpeet, mikä koetaan tärkeäksi asiaksi. Sosionomien ammatillisuutta toivotaan käytettävän perhetyössä. Kotiin annettava hoito koetaan tärkeäksi kaikilta tahoilta. Vanhemmat ovat tuoneet asiaa esille, palveluratkaisut ovat saaneet asiasta viestiä kuntien suunnalta, Tikkarellin yhteistyökumppanit Eteva kuntayhtymän sisällä ovat ottaneet asian esille. Samoin perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijät kokevat palvelun tärkeäksi. Tärkeäksi koettiin, että jatkossa voisimme joustavammin toimia perheiden tarpeiden mukaan.

Kotiin annettavaa palvelua on kunnista kysytty. Pelätään, ettei siitä tulisi vaan liian kallis palvelu. Tuntihinta olisi hyvä. Vuorokausihintaa ei pidetä hyvänä. Kotiin annettava parkkihoito on kysyttyä. Siinä hyvä, ettei olisi viiden tunnin kattoa, vaan palvelua voisi ostaa tuntien mukaan.

Mun mielestä perheet voisivat olla vielä enemmän meidän ykkösasia. Voisi satsata siihen perheiden tukemiseen vielä enemmän. Se kokemus mikä tässä on tullut, niin perheet ovat usein aika väsyneitä. He kaipaavat sellaista tukea vapaa-aikaan, että he saavat tuoda lapsensa tänne. Mutta sitten tuki perheelle. Se on hyvä ajatus kotiin annettava hoito.

Kotiin annettavassa hoidossa koettiin korostuvan perheiden yksilölliset tarpeet. Sosionomien hyödyntäminen koettiin tärkeäksi juuri tämän palvelutuotteen osalta. Koulutuksessa koettiin olevan vahvemmin sitä pohjaa, että kyetään ohjauksen ja neuvonnan kautta auttamaan perheitä. Tämä asia toivottiin otettavan huomioon juuri henkilökunnan rekrytoinnissa.

Viikonloppujen hoidon tarve nousee vahvasti esille. Mietinnässä on ollut, miten Eteva kuntayhtymän nykyisiä tiloja voisi käyttää hyödyntämään viikonloppujen

lyhytaikaishoitoa. Viikolla perhepalvelukeskus Tikkarellin tilat riittävät tällä hetkellä.

Olen miettinyt paljon sitä, että jatkuvasti tulee viestiä siitä, että viikonlopputarpeita on paljon. Onko mahdollisuuksia käyttää tiloja arkena eri tavalla ja viikonloppuisin eri tavalla. Sitä kautta lisää palveluja viikonloppuun. Etevan alueella olisi hyvä käyttää tiloja tähän tarkoitukseen.

Oppilaitosyhteistyö koettiin tärkeäksi, sitä on hyvä kehittää edelleen. Alan vetovoimaisuutta on lisännyt oppilaitosyhteistyö. Harjoittelijoita on jäänyt opiskelujen jälkeen töihin yksiköön. Neljän vuoden toiminnan jälkeen ollaan päästy perustoiminnassa hyvin käyntiin ja rutiineja on jo muodostunut. Lisäpalvelujen ja perhepalvelukeskuksen kehittämisessä koettiin kuitenkin, että siinä ollaan vasta alkutekijöissä.

Alan tunnetuksi tekeminen alussa iso tavoite. Työvoiman saaminen tälle alalle. Hyvä esimerkki, miten paljon

harjoittelijoista on jäänyt meille töihin. Uskon, että alun tavoitteet ovat hyvin saavutettu. Palvelujen kehittämiseen liittyen voi olla, että olemme siinä vielä alkuvaiheessa.

7.3 Perhepalvelukeskus Tikkarellin onnistumiset

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-perhelähtöinen ajattelu -perheiden kohtaamiset	Onnistumiset	Toiminta neljän vuoden jälkeen

Neljännän toimintavuoden aikana koettiin, että perhelähtöinen ajattelumalli on lähtenyt onnistuneesti käyntiin. Perhetyö koettiin aitona. Vahva työmoraali tulee esiin asiakastyössä ja muussa toiminnassa. Koettiin, että perheet luottavat perhepalvelukeskus Tikkarelliin. Onnistumista on erityisesti koettu perheiden kohtaamistilanteissa. Koettiin, että perheille on tullut Tikkarellista myönteinen

kuva, että heidät huomioidaan ja heidän kanssaan halutaan tehdä yhteistyötä. Perheet ovat myös suositelleet perhepalvelukeskus Tikkarellia muille perheille.

Omaan elämään valmennus koettiin myös onnistuneeksi toiminnaksi. Dokumenttina on myös Yhteinen elämä-projektissa vuonna 2011 tehty asiakaspalautekysely Tikkarellin vanhemmille, jossa perhepalvelukeskus Tikkarelli sai pääsääntöisesti hyvää palautetta toiminnastaan.

Yhteistyö asiantuntijapalveluiden kanssa on koettu onnistuneeksi ja se sujuu paremmin kuin monessa muussa yhteistyökuviossa. Autismiryhmän ja erityispalveluiden yhteistyö koettiin niin saumattomaksi, ettei sitä oikein arjessa enää huomatakaan. Siitä on tullut itsestäänselvyys.

Kyllä varmasti vahvuutena on sellainen perhelähtöinen ajattelu, että tietysti paljon toimitaan siltä pohjalta ja yritetään vastata perheen tarpeisiin ja sellainen yksilökeskeinen ajattelu kuitenkin. Se on sillä tavalla aitoa perhetyötä. Siitä se luottamus sitten tulee.

Hyvää on varmaan se, että perheiden välille on luotu yhteys, että he luottavat meihin ja heidän lapsensa voivat tulla tänne hyvään hoitoon ja pikku hiljaa on syntynyt vanhempiin luottamussuhde. Se on rakentunut vuosien aikana.

Puskaradion kautta kulkeutuu sana hyvästä palvelusta.

Olen kuullut ja nähnyt, että perheiden vastaanottaminen sujuu hyvin. Perhe saa myönteisen kuvan siitä, että tulevat kuulluksi. Heidän tarpeensa huomioidaan ja että heidän kanssaan halutaan tehdä yhteistyötä. Sitä viestiä on tullut myös kunnan edustajien kautta. Vastaanotto on pääsääntöisesti onnistunutta. Yhteistyö erityispalveluiden kanssa sujuu paremmin kuin monessa muussa yksikössä.

Hyväksi asiaksi koettiin, että perheiden välille on luotu yhteys. Arjen tilanteissa tulee näkyviin, että perheet luottavat perhepalvelukeskus Tikkarelliin.

Esille tuli myös, että suojatoimenpideasioita on hyvä vielä kouluttaa koko Tikkarellia ajatellen. Osassa se toimii jo todella hyvin. Samoin koettiin, että fysioterapia on hyvä tulla katsomaan liikuntavammaisten apuvälineitä. Hyviä asioita on paljon. Nyt on aika vielä syventää niitä.

7.4 Etevan perhepalvelujen kehittymisen suunta

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
-opiskelijayhteistyö -asiakaskunnan laajentaminen -perhehoidon kehittäminen -lyhytaikaishoitoon lisää paikkoja -kotiin annettava hoito	kehittämistarpeet	Etevan koko perhepalvelut

Opiskelijoiden ja opinnäytetöiden kautta vammaisalan tietoisuuden lisääminen koettiin tärkeäksi koko Etevan perhetyössä. Asiantuntijapalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö koettiin tärkeäksi. Yhteiset käytännöt lisäävät asioiden sujuvuutta..

Tietysti jotenkin ehkä sitten opiskelijoiden ja opinnäytetöiden kautta tietoisuuden lisäämistä ja opiskelijoiden kesken kiinnostusta levittämässä ihan koko alalle. Vakuutena, että asiantuntijapalvelut ovat lähellä ja tavoitettavissa. Asiantuntijapalveluiden kanssa yhteistyön lisääminen ja kehittäminen ja mallin antaminen siitä yhteistyöstä muille yksiköille. Vaikea sillä lailla verrata yksiköitä ja se ei ole tarpeenkaan. Tärkeää, että löytyy yhtenäisiä käytäntöjä asioihin.

Tärkeäksi koettiin myös asiakaskunnan laajentaminen psykiatriin ja pitkäaikaissairaisiin lapsiin, joita hoidetaan kotona. Palveluita tarvitaan iltaisin ja viikonloppuisin. Kunnissa usein palvelut ovat päiväaikaan. Eteva kuntayhtymässä on hyvä tarjota palvelua erityisesti iltaisin ja viikonloppuisin.

Etevan kannattaisi laajentaa palveluja psykiatrisiin lapsiin. Samoin pitkäaikaissairaat tarvitsisivat palveluja.

Eteva kuntayhtymän kannattaa satsata kotiin annettavissa palveluissa iltoihin ja viikonloppuihin. Kunnissa yleensä perhetyöntekijät käyvät päivisin klo 17:00 saakka. Samoin lastensuojelun perhetyö on kunnissa yleensä saatavissa vain päiväaikaan.

Perhehoidossa koetaan tärkeänä, miten jatkossa saadaan perhehoitajia. Heidän tukemisensa koettiin tärkeäksi.

Varsinainen perhehoitopuoli. Kuinka jatkossa saadaan perhehoitajia. Se on valtavan rankka pesti. Siinä on kova vastuu. Perhehoitajien tukeminen on tärkeää, se että tuki tulee vahvemmaksi.

Lyhytaikaishoitoa koettiin tarvittavan vielä nykyistä enemmän. Koettiin hyväksi, että on erilaisia vaihtoehtoja perheille. Varsinkin viikonloppuisin palvelua tarvitaan paljon.

Lyhytaikaishoidossa tarve on suurempi, kuin on paikkoja. Hyvä jos on monenlaisia vaihtoehtoja. On mukava, jos ei aina tarvitse lähteä kotoa pois loman aikana. On tärkeää, että voi touhuta myös muiden lasten kanssa ja antaa aikaa heille.

Kotiin annettava hoito koettiin keskeisimmäksi kehittämisalueeksi koko Etevan perhepalveluissa. Sen ajateltiin tuovan joustoa perheiden palveluihin. Tärkeäksi koettiin, että olisi yksi paikka, mistä perheet voivat tarvittaessa kysyä apua ja tukea. Sieltä osattaisiin myös ohjata perheitä eteenpäin oikean palvelumuodon löytymiseksi. Yksilökeskeinen lähestymistapa koettiin tärkeäksi.

Kotiin annettavat palvelut ovat tärkeitä Etevan perhepalveluissa oikeastaan kaiken ikäisille.

Kunnat ovat erilaisia. Osa hoitaa pitkälle asiat, toiset taas ei. Voisimme olla tukena siinä, että perheet tulevat aikaisessa vaiheessa huomioiduiksi. He joutuvat käymään monissa paikoissa. Koottais niitä. Ei pelkkä palvelusuunnitelma, vaan että siihen liittyisi yksilökeskeinen lähestymistapa. Heti alusta alkaen. Joustava, perheiden tarpeet huomioon ottava palvelujen tarjoaminen.

Olisi sellainen perheen paikka, mihin he tietävät, että sinne voi

soittaa. Voivat kysyä neuvoa ja sieltä osataan ohjata myös jonnekin muualle. Perheet tarvitsevat sellaista tukea yhä enemmän. On paljon perheitä, joilla on monia ongelmia ja ne saattavat kasaantua samoihin perheisiin.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan tutkimuksen tuloksia. Saatuja tuloksia peilataan opinnäytetyön teoriapohjaan.

Tarkoituksena opinnäytetyössä oli pohtia perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöiden koulutuksia ja osaamista lähityössä sekä perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittämisen suuntaa neljännen toimintakauden aikana. Etevan perhepalveluiden kehittämistä on myös mietitty. Samoin perhepalvelukeskus Tikkarellin onnistumista.

Haastateltavat kokivat perheiden kanssa tehtävän työn olevan keskeinen toimintamuoto. Koettiin, että siihen osa-alueeseen tarvitaan lisäkoulutusta. Arjessa oli tuntunut, että välineitä ja työkaluja on liian vähän perheiden auttamiseen. Osaamisen määrittelyssä Markkanen ym. (2008) tuovat esille, että osaamisen yhtenä tuntomerkkinä on juuri kyky arvioida omaa toimintaa ja osaamista. Perheiden kohtaamisen tärkeys oli hyvin ymmärretty. Siinä koettiin myös, että oli onnistuttu hyvin. Rönkkö ym.(2010,53) toteavat, että kuulluksi tulemisen tunne on osa kohtaamista. Rantakari (2005,19) puolestaan toteaa, että kohtaamistilanteissa työntekijältä vaaditaan aina pysähtymistä asiakkaan näkökulmaan ja hänen tilanteensa ymmärtämiseen. Perhepalvelukeskus Tikkarellin ulkopuolelta kuntien edustajalta oli tullut myös palaute, että omaiset ovat kokeneet tulleen kuulluksi ja että heidän kanssaan halutaan tehdä yhteistyötä. Tuloksien mukaan yksikössä oli tehty toiminnan alussa oikea ratkaisu, kun oli ajateltu juuri tähän asiaan panostettavan luottamuksen saavuttamiseksi perheiltä. Varmasti tärkeintä on tietynlainen nöyryys työn edessä. Vahvalla ammattitaidolla voi työtä tehdä, mutta kuitenkin ymmärtäen oman rajallisuutensa.

Työmoraali koettiin hyväksi perhepalvelukeskus Tikkarellissa. Se syntyy, kun työyhteisön asiat ovat kunnossa ja ymmärretään työn perustehtävä. Pekka Järvinen (2001,30-32) tuo myös esille, että työmotivaatio perustehtävään syntyy juuri työn merkityksen ymmärtämisestä. Samoin hän pitää tärkeänä, että työntekijät ymmärtävät, että työnteko ei yleensä ole erityisen helppoa. Se vaatii tarmokkuutta ja omien mukavuustarpeiden sivuun siirtämistä. Etevan

toimitusjohtaja Markku Niemelä on myös osuvasti kuvannut, että kun jokin tietty toiminta laitetaan konkreettisesti käytäntöön, se mittaa naista ja miestä.

Hoitotyön osaamisen merkitys lasten ja nuorten yksikössä tuli selkeästi esille haastatteluissa. Lyhytaikaishoitoon tulee vaikeavammaisia asiakkaita. Nykyisin suuntaukseksi on todettu, että lapsia ei haluta tänä päivänä pitää sairaaloissa, vaan he siirtyvät kotihoitoon heti kun se on mahdollista. Näin perheet tarvitsevat avukseen lyhytaikaishoitoa, jotta erityisesti omaishoitajille järjestyy myös lepoaika. Asiakas ja hänen omaisensa toivat esille haastattelussa onnistuneen hoitotyön kokemuksen. Asiakas kertoi sen helpottavan elämää. Omainen sanoi, että luottamus syntyy tällaisten onnistumiskokemusten kautta. Hän koki, että oli tullut tunne, että perheenjäsen on turvallisissa käsissä. Pihlava ym. (2004,101-103) tuovat esille, että perhe on asiantuntija heitä koskevissa asioissa. He sanovat perheen olevan pysyvä vaikuttaja asiakkaan elämässä. Ammattilaiset ovat vain tilapäisiä vaikuttajia. Asiakas toi perheensä kanssa esille myös konkreettisia kehittämisasioita arjesta. Pihlava ym.(2004,101-103) tuovat esille, että työntekijöiden on tärkeää aidosti kuunnella palautetta ja myös toimia sen mukaisesti, mikäli se on mahdollista. Asiakkaiden aito arvostaminen tulee esille juuri näissä tilanteissa, kun asiakas tuo hänelle tärkeitä asioita esille. On ehdottoman tärkeää kuunnella asiakkaita ja laittaa myös käytäntöön heidän ehdotuksensa.

Autismiosaamisen taitoja pidettiin hyvinä yksikössä. Etevan asiantuntijapalveluiden täsmäkoulutus autismikuntoutuksesta oli koettu onnistuneena. Koettiin, että on jo tilanne, että ohjaajat voivat lähteä tuutoroimaan myös muita yksiköitä autismiosaamisesta. Tärkeänä pidettiin, että kaikki ryhmän työntekijät ovat sitoutuneet autismikuntoutukseen. Kasken ym. (2009,111) tuovat esille,että autistinen henkilö tarvitsee selkeän järjestyksen elämäänsä. Tavoitteena on selkeän päiväjärjestyksen avulla saada mahdollisimman normaali elämä. Autismikuntoutuksessa on myös tärkeää, että työntekijöillä on mahdollisimman paljon tunneälyä asiakkaan asioiden hoitamiseen asiakaslähtöisesti. Otalan (2007,51) mukaan tunneäly sisältää joukon henkilökohtaisia ja sosiaalisia taitoja. Siihen kuuluvat myös kyky luoda ja tuottaa mielikuvia, nähdä mahdollisuuksia ja ymmärtää, miten ne voidaan hyödyntää.

Kommunikaatiomenetelmät koettiin tärkeäksi alueeksi. Ne ovat ensiarvoisessa asemassa kehitysvammaisten elämässä. Varmasti voi hyvin verrata, jos on itse ulkomailla maassa, missä ei ymmärrä paikallista kieltä. Kasken ym. (2009,108-109) mukaan kaikilla autistisilla henkilöillä on koettu kommunikaatiovaikeuksia. Tavallista on välitön ja viivästynyt kaiku puhe, mikä tarkoittaa jo äsken tai aikaisemmin kuullun osittaista tai täydellistä toistamista.

Perhepalvelukeskus Tikkarellin kehittämisen suunnassa korostui kotiin annettavan hoidon tarve. Se on asia, jota jatkossa kannattaa alkaa kehittämään. Sen koettiin tuovan yksilöllisyyttä ja myös valinnanmahdollisuuksia perheille. Reikko ym. (2010,39) tuovat esille ammatillisten toimintaympäristöjen muuttumisen ja monimuotoistumisen. Opiskelijoita koulutetaan juuri muuttuviin toimintaympäristöihin. Tämä on hyvä ottaa esille Järvenpään oppilaitosyhteistyössä, kun siellä opetetaan perhetyötä. Ammattitaitoa eli kompetenssia kuvataan, että se ilmentää osaamista ja onnistumista tietyissä työtehtävissä muuttuvissa toimintaympäristöissä (Reikko ym.2010,39-41.) Tässä kohtaa on hyvä muistaa perhepalvelukeskus Tikkarellin työntekijöiden kokemukseen perustuva tieto ja taito. Tärkeää on myös, että työntekijät asennoituvat myönteisesti uusiin toimintamuotoihin. Toimintakulttuuriin voi myös johtamisella vaikuttaa. Sallila (2003,226-227) toteaa, että työntekijöiden on asennoiduttava muutoksiin myönteisesti. Niitä ei pidä nähdä uhkana vaan mahdollisuutena.

Viikonloppujen hoidon tarve nousee myös vahvasti esille. Tärkeää on kuntayhtymässä miettiä konkreettisia ratkaisuja tähän asiaan. Miten käytetään jo olemassa olevia tiloja, vuokrataanko tiloja viikonloppuisin jne. Sydänmaanlakka (2004,173,180-181) toteaa, että työntekijöille on tärkeää jatkuvasti soveltaa tietoa vaihtuvissa tilanteissa. Tärkeää on siis kyky soveltaa oppimaansa uusiin tilanteisiin.

Oppilaitosyhteistyö koettiin tärkeäksi ja sitä on hyvä kehittää edelleen. Alan vetovoimaisuutta on lisännyt tiivis yhteistyö. Hyvä, että harjoittelijoita on jäänyt alalle.

Perhepalvelukeskus Tikkarellissa oli neljän toimintavuoden jälkeen paljon onnistumisen kokemuksia. Perhe toi esille haastattelussa luottamuksen. Hieno asia oli, että palveluissa jo olevat perheet olivat suositelleet yksikköä muille perheille. Onnistuneeksi koettiin myös perhelähtöisen ajattelun kehittyminen oikeaan suuntaan. Vahva työmoraali on myös monen onnistuneen asian tulos. Järvinen (2001,30-32) toteaa, että onnistumiskokemukset motivoivat ihmisiä jaksamaan työssään. Hän korostaa, että perusedellytykset pitävät olla kunnossa työssä. Työn tavoitteet ovat saavutettavissa ja kaikilla on tarvittavat työkalut ja niitä osataan käyttää.

Oranssi Aika lehdessä (ilmestyi 4.6.2012) Etevan toimitusjohtaja Markku Niemelä toi esille lapsi ja perhepalvelujen ykköstehtävän. Eteva kuntayhtymä pitää tärkeänä, että vammaiset lapset voivat pääasiallisesti kasvaa lapsuuden kodeissaan. Siksi Etevalla on lyhytaikaishoitoa sekä lyhytaikaista perhehoitoa. Etevan alueella syntyy vuosittain lähes 20000 lasta. Noin 1-2 prosentilla syntyvistä lapsista on jokin kehitysvamma. Hänen mukaansa vastakin on varauduttava auttamaan ja tukemaan lapsia ja heidän perheitään.

Lähitulevaisuudessa tulevat korostumaan kotona, koulussa ja muussa tavallisessa ympäristössä toteutettavat palvelut. Kaste-hankkeessa tällä hetkellä kehitetään yhdessä Hyvinkään ja Riihimäen kanssa uusia yhteistyömalleja perheiden ja kuntien kanssa. Samassa lehdessä oli myös haastateltu perhepalvelukeskus Tikkarellin käyttäjäperhettä. He kertoivat siinä, että Tikkarellin osaamiseen he voivat luottaa. Se oli hieno kuulla tähän opinnäytetyön loppuun, koska juuri siitä oli kysymys tässä opinnäytetyössä.

9 EETTISYYS

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen on jokaisen yksittäisen tutkijan vastuulla. Hyvä ja paha sekä oikea ja väärä ovat etiikan peruskysymykset. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovittuja sääntöjä suhteessa tutkimuskohteeseen ja toimeksiantajiin (Hirsjärvi ym. 2007,23-24.)

Olen keskustellut opinnäytetyöstäni Eteva kuntayhtymän asiantuntijapalvelupäällikön Oili Sauna-ahon kanssa, joka on jäsenenä Eteva kuntayhtymän tutkimustoimikunnassa. Hänen ilmoitti, että en tarvitse lupahakemusta tutkimustoimikunnalta. Olen ilmoittanut työstäni asumispalveluiden palvelujohtaja Kristina Nousiaiselle. Olen lähettänyt hänelle opinnäytetyöni.

Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan, että tutkija noudattaa eettisesti kestäviä tutkimus-ja tiedonhankintamenetelmiä. Oman alan tieteellisen kirjallisuuden sekä asianmukaisen kirjallisuuden tunteminen on oleellista. Havainnointi, erilaisiin tietolähteisiin perehtyminen sekä oman tutkimuksen analysointi on tärkeää. Tutkimus pitää olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen (Hirsjärvi ym. 2007, 23-27.)

Perhepalvelukeskus Tikkarellin asiakkaat ovat kehitysvammaisia ihmisiä. Yksikön strategiassa mainitaan ihmisten arvostaminen ja kunnioittaminen työyhteisössä. Se on johtamisen ja koko toiminnan peruslähtökohta yksikössä.

10 MITÄ UUTTA TUTKIMUKSELLA SAAVUTETAAN

Eteva kuntayhtymän toiminnan rungon muodostavat palvelutoiminnan yksiköt, joissa on asiakastoimintaa. Kuntayhtymän voimavarana on henkilöstön osaaminen. Perhepalvelukeskuksen lyhytaikaishoito Tikkarelli on Järvenpään kampusalueella samassa rakennuksessa Diak-ammattikorkeakoulun ja Seurakuntaopiston kanssa. Toiminnan luonne on innovatiivista. Yksikkö toimii myös opiskelijoiden oppimisympäristönä. Oppilaitosten opetussuunnitelmia laadittaessa työelämältä kysytään tärkeitä asioita, miten opetusta voidaan kehittää työelämän tarpeisiin. Perhepalvelukeskus Tikkarellin ammatillinen osaaminen on tässä kohtaa avainasemassa, että se kykenee antamaan oikeita signaaleja konkreettisesta kehitysvammatyöstä oppilaitoksen edustajille kehittämistyöhön. Näin sekä Eteva kuntayhtymä että oppilaitokset saavat kokonaiskuvan perhepalvelukeskus Tikkarellin nykyisestä osaamisesta, osaamisen kehittämistarpeista sekä mihin suuntaan yksikköä kokonaisuudessa kehitetään. Yhdessä voidaan ohjausryhmissä yms. neuvotella, mihin suuntaan osaamisen kehittämistä kampuksen vammaisalalla voidaan viedä yhdessä eteenpäin ja miten perhepalvelukeskus Tikkarelli voi olla siinä kehitystyössä omalla konkreettisella panoksellaan mukana.

Tutkimuksesta käy selvästi esille, että perhepalveluiden palvelukonseptia pitää laajentaa, että se vielä paremmin palvelee perheitä. Kotiin annettavaa hoitoa pitää alkaa konkreettisesti toteuttamaan. Viikonloppuisin lyhytaikaishoitoon tarvitaan lisää paikkoja. Ehdotuksia asian toteuttamiseksi tuli tässä tutkimuksessa. Etevan omien tilojen hyödyntäminen tai vuokraus ulkopuolelta ovat hyviä ehdotuksia toteuttamiselle.

Esille tuli myös, että perheille tarvitaan keskitetty paikka, mistä palveluita saadaan ja mistä osataan ohjata eteenpäin.

Tutkimuksesta ilmenee, että palveluja pitää kehittää asiakastarpeiden mukaan. Työpaikat häviävät, jos niitä ei kehitetä. Se kuuluu elämän luonteeseen. Elämässä varmaa on vain muutos. Edellä mainitut kehittämiskohteet ovat tärkeitä Eteva-kuntayhtymälle ja niitä voidaan jatkotutkimuksilla syventää.

Hienoa oli huomata, että kuntayhtymän arvoissa on asiakas tärkeällä sijalla ja se näkyy ja tuntuu myös konkreettisessa työssä. Siitä on hyvä jatkaa palveluja sekä myös niiden kehittämistä.

LÄHTEET

Alho-Näveri,L., Ikonen T., Karjala, M., Kortelainen,S., Ruotsalainen,T.,
Salmi,K.& Sauna-aho,O.2011. Autismikäsikirja 1.0.Eteva kuntayhtymä.Julkaisu
3/2011 [8.4.2012]. Saatavissa:

http://www.eteva.fi/hakemisto/materiaalit/materiaalit/Autismikasikirja_1.pdf

Eteva kuntayhtymä 2010a. Talous-ja toimintasuunnitelma 2010. Hyväksytty
yhtymäkokouksessa 1.12.2010 ja yhtymähallituksessa 16.12.2010.

Eteva kuntayhtymä 2011b. Palvelutuotteet 2011.

Eteva kuntayhtymä c. Kuntayhtymän arvot [viitattu 13.4.2012]. Saatavissa
<http://www.eteva.fi/palvelut/arvot>

Hakkarainen,K.,Lonka,K.,Lipponen,L. 2004. Tutkiva oppiminen.6.uudistettu
painos.WS Bookvelli Oy: Porvoo.

Hiltunen,N.,Kapanen,H.,Metiäinen,P.,Tuomi,E.,Ylhäinen,t.,Tepora,S-M.,2009.
Tutkiva ja kehittävä työote Eteva Järvenpään perhepalvelukeskus Tikkarelli.
Yhteinen elämä-projekti 2008-2010.

Hirsjärvi,S.,Hurme,H.1995. Teemahaastattelu. 7.painos.Yliopistopaino:Helsinki

Hirsjärvi,S.,Hurme,H. 2004. Tutkimushaastattelu.Yliopistopaino:Helsinki 2004.

Hirsjärvi,S.,Remes,P.,Sajavaara,P.2007. Tutki ja kirjoita. 13.,osin uudistettu
painos. Otavan Kirjapaino Oy:Keuruu

Hätönen, H. 2007. Osaamiskartoituksesta kehittämiseen. Edita Prima Oy:Helsinki.

Johansson,M.,Berg,L.2011.Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Oriental xPress
Oy,Espoo

Järvinen,P. 2001. Onnistu esimiehenä. Helsinki:WSOY.

Kapanen,H.2011. Eteva Järvenpään perhepalvelukeskuksen lyhytaikaishoidon
suunnittelun kehittäminen. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto [viitattu

14.4.2012]. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bistream/handle/10138/26542/etevajar.pdt?sequence=1>

Kaski,M,(toim).Manninen,A.&Pihko,H.2009.

Kehitysvammaisuus.Helsinki:WSOY.

Kiviranta,R. 2010. Onnistu eri-ikäisten johtamisessa. Bookwell Oy:Juva.

Markkanen,S.,Huuhka,P.,Rinta-Harri,A.,Tuomisto,S. 2008-2011. Osaaminen näkyväksi-osaamisen johtamisen toimintamallia kehittämässä. Euroopan sosiaalirahasto.Vipuvoimaa EU:lta 2007-2013.

Metsämuuronen,Jari 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet.Metodologia-sarja4. Gummerus:Jyväskylä.

Määttä,P.Rantala,A.2010. Tavallisen erityinen lapsi. Juva.WS Bookwell Oy.PS-kustannus.

Pihlaja,P.,Viitala,R.2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa.1.painos.WSOY:Helsinki

Rannisto,P-H. 2010. Strateginen johtaminen vammaispalveluissa-luento 22.4.2010, Hyvinkää, Etevan esimiesvalmennus.

Rantakari, S.-M. 2005. ”Toivottavasti siellä sit saa äänensä kuuluvaks”, Asiakaslähtöisyys sosiaalityössä. Diakonia ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö, sosionomiopintojen lopputyö.

Rantanen,V.2011.Oppiiko organisaatio. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK). Opinnäytetyö. [viitattu 2.4.2012]. Saatavissa: <http://publications.theseus.fi/handle/10024/29349>

Reikko,K.,Salonen,K.&Uusitalo,I.(2010). Puun ja kuoren välissä. Lähijohtajuus sosiaali-ja terveysalalla. Tutkimuksia 31.Turun ammattikorkeakoulu.

Rönkkö,L.Rytkönen,T. Monisäikeinen perhetyö. 1.painos, WSOY:Helsinki

Salakari,H.2007. Taitojen opetus. Copyright Eduskills Consulting. Saarijärven Offset:Saarijärvi.

Sallila,P.2003. Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44.vuosikirja.Dark Oy:Vantaa.

Sydänmaanlakka,P.2004. Älykäs organisaatio. 7.painos. Talentum Media Oy. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Sosiaalialan AMK-verkosto.Lausunto:Sosiaalialalla tarvittava perus- ja erityisosaaminen 2009.[viitattu 19.4.2012].Saatavissa:
http://www.sosiaaliportti.fi/File/d475d342-2503-49bf-8a3f-0828a391f313/Peruserityis_osaaminen_Sos_verkosto_lausunto_27042009.pdf

Otala,L. 2008. Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu. WSOY:Porvoo.

Suhonen, Liisa.(2008). Ammattikorkeakoulun lehtoreiden näkemyksiä tutkivasta ja kehittävästä työotteesta. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 130.Joensuun yliopisto.[viitattu 11.4.2012].
 Saatavilla:
http://joypub.joensuu.fi/publications/dissertations/suhonen_ammattikorkeakoulun/suhonen.pdf

Toom,A.,Onnismaa,J.&Kajanto,A.(2008). Hiljainen tieto.Aikuiskasvatuksen 47.vuosikirja.Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Tuomi,J.,Sarajärvi,A.2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.1.-2.painos. Gummerus Kirjapaino Oy:Jyväskylä.

Tuomi,L.,Sumkin,T.(2010). Strategia arjessa-oivalluksia organisaation uudistajille. Helsinki:WSOY.

Uudenmaan vammaisalan kehittämysyksikkö-hanke 2006-2008. Vakain tuumin-yhteistä toimintaa ja oppimista kehittämisklinikassa.

Viitala,R. 2005. Johda osaamista! Osaamisen johtaminen teoriasta käytäntöön. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2005.

LIIITEET